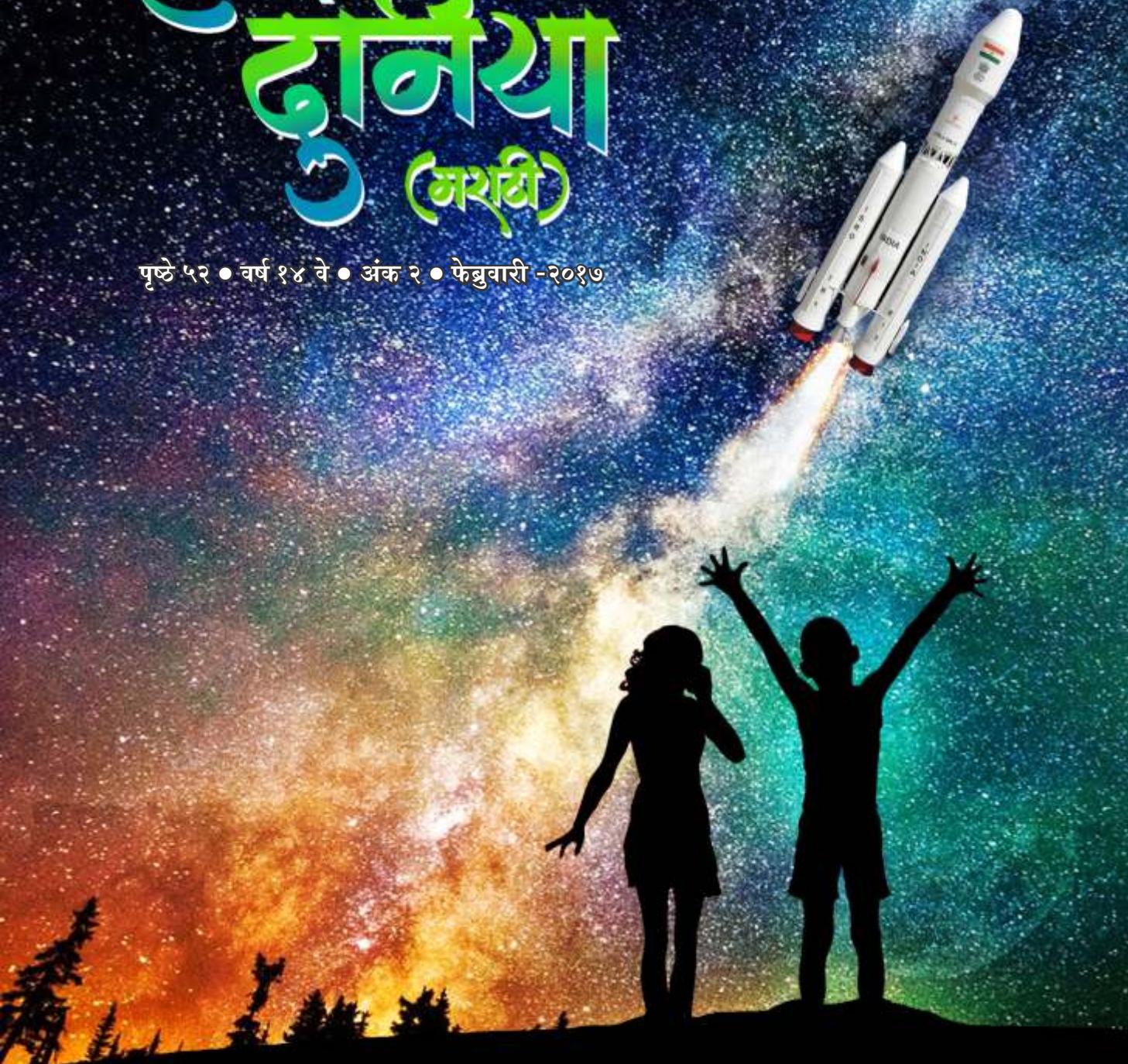

मूल्य ₹ १५/-

हस्ती दुनिया

(जर्नल)

पृष्ठे ५२ • वर्ष १४ वे • अंक २ • फेब्रुवारी -२०१७

हस्ती दुनिया

(मराठी)

अंक २ • वर्ष १४ वे • पृष्ठे ५२ • फेब्रुवारी २०१७

संपादक राजेंद्र थोरात अंतर्गत सजावट उदय सत्यवान पांगे आतील चित्रे हर्षद तांडेल व राजनंदन पिंपळकर	सहसंपादक सुरेश तिलोटकर
--	----------------------------------

संत निरंकारी मंडळ (चेंबूर) करिता मुद्रक व प्रकाशक श्री. चंद्रकांत अनंत जाधव यांनी ही हस्ती दुनिया पत्रिका एम.पी.प्रिंटर्स, बी-२२०, पेड्स-II, नोएडा-२०१३०५, जिल्हा-गौतम बुध्द नगर (उत्तर प्रदेश) येथे छापून संत निरंकारी भवन, ५० मोरबाग रोड, दादर (पूर्व), मुंबई -४०० ०९४. येथे प्रकाशित केली.

कार्यालयाचा पत्ता

५०, मोरबाग रोड, संत निरंकारी सत्संग भवन,
दादर, मुंबई - ४०० ०९४

ई-मेल

marathihastiduniya@gmail.com
Website : www.nirankari.org

वर्गणी	१ वर्ष	५ वर्षे
भारत/ नेपाल	रु. १५०/-	रु. ७००/-
यु.के.	£ 15	£ 80
युरोप	€ 20	€ 100
अमेरिका	\$ 25	\$ 120
कनाडा/ ऑस्ट्रेलिया	\$ 30	\$ 140

मासिक पत्रिकेविषयी चौकशीसाठी हेल्प लाईन : ०२२-२४९० ५७४९

कथा

- सुवार्ता ०६
- प्रयत्नांती परमेश्वर ०८
- विश्वासाची परीक्षा १४
- कटोरा २२
- मांजराच्या गळ्यात..... ३५
- करुणासागर ४४
- देव कुठे आहे? ४८

स्तंभ

- दोन शब्द ०४
- शब्दकोडे १०
- दादाला विचार या ११
- विचारपुण्य १२
- आरोग्याचा मंत्र २४
- वाढदिवसाच्या शुभेच्छा २६
- वैज्ञानिक प्रश्नोत्तरे ३१
- हसा मुलांनो हसा ३२
- सामान्य ज्ञान ४६
- चित्र काढा आणि रंग भरा ५०

४२

१२

चित्रकथा

- आजोबा १६
- किट्टी ३६

३५

विशेष व प्रेरक प्रसंग

- मराठी भाषा दिवस ०५
- तेजस्विनी -५८ २०
- महाराष्ट्रातील जिल्हे २८
- मुंबईतील किल्ले २९
- समर्थ दर्शन -२८ ३४
- कलामांची भाषणे ४२
- आत्महत्या करणारं झाड ४३
- धवल कांतीचा चमच्या ४७

कविता

- कला १५
- गुरुपूजा ३०

२०

फेब्रुवारी २०१७

मानवी मूल्यांची जपणूक

२३ फेब्रुवारी हा दिवस निरंकारी जगतात गुरुपूजा दिवस म्हणून साजरा केला जातो. हा दिवस बाबा हरदेवसिंहजी महाराजांचा जन्मदिवस. गेली ३६ वर्षे त्यांनी मानवमात्राला प्रेमाचा पाठ शिकवला. मानवी मूल्यांना जीवनात किती महत्त्वाचं स्थान द्यावं हे त्यांनी स्वतःच्या आचरणातून शिकवलं.

बाबाजींनी आध्यात्मिक शिकवणीबरोबरच व्यक्तिगत जीवनात प्रत्येक भूमिका अतिशय योग्य रितीने कशी वठवावी याचा आदर्श घालून दिला. पुत्र, बंधु, पती, पिता आणि मित्र म्हणून नाती निभावताना त्यांनी मानवी मूल्यांनाच अग्रस्थान दिले.

बाबाजींना बालपणी चॉकलेट्स खूप आवडत असत. रोज शाळेत जाताना ते चॉकलेट्स घेऊन जात. आपल्या मित्रांसोबत चॉकलेट खाण्यात त्यांना खूप आनंद वाटे. वाटून खाणे हा तर त्यांचा स्वभावच होता. एके दिवशी ते नेहमीप्रमाणे चॉकलेट घेऊन गेले. मध्यल्या सुट्टीत मित्रासोबत चॉकलेट खायचे म्हणून त्यांनी डेस्कच्या खणात चॉकलेट ठेवले; परंतु त्या दिवशी त्यांचा मित्र शाळेत आलाच नाही. त्यामुळे त्यांनी स्वतःदेखील चॉकलेट खाल्ले नाही. दुसऱ्या दिवशी ते वितकलेले चॉकलेट दोघांनी अर्धे अर्धे वाटून खाल्ले, अशी निखल मैत्री त्यांनी निभवली.

वयाच्या २६ व्या वर्षी गुरुपदाची जबाबदारी त्यांच्या खांद्यावर आली. तेहापासून स्वतःच्या सुखाची-आरामाची पर्वा न करता विश्वशांती स्थापित करण्यासाठी त्यांनी आपला प्रत्येक क्षण वेचला. त्याचीच फलश्रुती म्हणून युनोसारख्या जागतिक राष्ट्रसंघटनेने विश्वशांती स्थापित करण्यासाठी निरंकारी मिशनला सल्लागारपदी नियुक्त केले. शांततेचा गांधी झ्लोबल पुरस्कार त्यांना लाभला आणि अलीकडेच डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम शांती पुरस्कारानेही त्यांना सन्मानीत करण्यात आले. ही त्यांच्या उतुंग कार्याची पोचपावतीच आहे. बाबाजींच्या पावन पवित्र स्मृतीस शत-शत कोटी प्रणाम !

- राजेंद्र थोरात

हसती दुनिया

विष्णु वामन शिरवाडकर

मराठी

भाषा दिवस

विष्णु वामन शिरवाडकर म्हणजेच आपले कुसुमाग्रज. मराठी भाषेतील अग्रगण्य कवी, लेखक, नाटककार व समीक्षक. त्यांनी **कुसुमाग्रज** या टोपणनावाने काव्यलेखन केले. ते आत्मनिष्ठ व समाजनिष्ठ जाणीव असणारे मराठीतले महत्त्वाचे लेखक मानले जातात. सरस्वतीच्या मंदिरातील दैदिप्यमान रत्न असे त्यांचे वर्णन करतात. वि.स. खांडेकर यांच्यानंतर मराठी साहित्यात ज्ञानपीठ पुरस्कार मिळवणारे ते दुसरे साहित्यिक होते. त्यांचा जन्मदिवस (२७ फेब्रुवारी) हा **मराठी भाषा दिवस** म्हणून साजरा केला जातो.

कुसुमाग्रजांचा जन्म पुणे येथे झाला. त्यांचे मूळ नाव गजानन रंगनाथ शिरवाडकर असे होते. त्यांचे काका वामन शिरवाडकर यांनी त्यांना दत्तक घेतल्याने त्यांचे नाव विष्णु वामन शिरवाडकर असे बदलले गेले. शिरवाडकरांचे वडील शेतकरी होते. नाशिक येथे त्यांनी आपले शिक्षण पूर्ण केले. बी.ए.ची पदवी मिळाल्यानंतर काही काळ त्यांनी चित्रपट व्यवसायात पटकथा लिहिणे, चित्रपटात छोट्या भूमिका करणे अशी कामे केली. यानंतर सोबत, स्वराज्य, प्रभात, नवयुग, धनुर्धारी अशा विविध नियतकालिकांचे, वृत्तपत्रांचे संपादक म्हणून त्यांनी काम केले. १९३२ साली झालेल्या काळाराम

मंदिर प्रवेश सत्याग्रहात त्यांचा सहभाग होता. १९३३ साली त्यांनी **ध्रुव मंडळा** ची स्थापना केली. अनेक सामाजिक चळवळीत, सत्याग्रहांमध्ये सहभाग घेतला. पुढील काळातही त्यांनी नाशिक जिल्ह्यातील आदिवासी विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी मदत केली.

पत्रकारितेच्या निमित्ताने मुंबईत आल्यावर शिरवाडकरांना मुंबई मराठी साहित्य संघाचे डॉ. अ.ना. भालेराव भेटले. मराठी रंगभूमीचा सुवर्णकाळ संपून ती मृतप्राय होऊ नये म्हणून झटणारे भालेराव यांनी कवी कुसुमाग्रजांनी नाटके लिहिण्यास प्रवृत्त केले. केवळ कवी असलेले वि.वा. शिरवाडकर बघता बघता एक यशस्वी नाटककार झाले.

वि.वा. शिरवाडकर यांच्या स्मरणार्थ नाशिक येथे कुसुमाग्रज प्रतिष्ठान नावाची संस्था उभारण्यात आली आहे.

कुसुमाग्रजांना त्यांच्या साहित्यक्षेत्रातील अमौलिक योगदानाबद्दल त्यांना व त्यांच्या साहित्याला राज्यशासनाचे तसेच भारत सरकारचे अनेक पुरस्कार प्राप्त झाले. इतकेच काय तर अंतराळातील एका ताच्यास कुसुमाग्रज हे नाव दिले गेले आहे.

□□□

पौराणिक कथा

सुवार्ता

श्री रामांनी रावणाचा वध केल्याची चर्चा त्रैलोक्यात होऊ लागली. श्रीरामांचा पराक्रम, वानरांचे युद्धकौशल्य, सुग्रीवाची यंत्रण, लक्ष्मण व हनुमंताची श्रीरामावरील भक्ती

व पराक्रम, माता सीतेचे पतिव्रत्य या सर्वांचे फळ म्हणजे रावणाचा वध होता.

युद्ध समाप्तीनंतर श्रीरामांचा सारथी मातली आपल्या दिव्य रथासह श्रीरामांचा निरोप घेऊन

इंद्रलोकी निघून गेला. मग श्रीरामांनी लक्ष्मण, सुग्रीव, बिभीषण, हनुमान, जांबवान, नल-नील व इतर सर्व निवडक वानरवीरांना आलिंगन दिले. सर्वांना धन्यवाद देत त्यांचे अभिनंदनही केले. मग लक्ष्मणाकडे वळून श्रीराम म्हणाले, “लक्ष्मणा, आपण दिलेल्या वचनाप्रमाणे लंकेचा अधिपती म्हणून बिभिषणाच्या राज्याभिषेकाची तयारी कर.”

लक्ष्मणाने श्रीरामांच्या आदेशानुसार बिभिषणाच्या राज्याभिषेकाची तयारी सुरु केली. वानरयुथ पतींनी सोन्याच्या घरातून समुद्रजल आणले. नद्यांचे पाणी आले. वेदोक्त पृथ्वीने अभिषेक करून लंकेच्या राजगादीवर बिभिषणाला बसवले.

त्यानंतर श्रीरामांनी हनुमंताला आदेश दिला, “हनुमंता, तू बिभिषणाची परवानगी घेऊन लंकेत प्रवेश कर आणि सीतेची भेट घेऊन तिचे कुशल विचार. रावणाचा वध झाल्याची वार्ता सांगून मी, लक्ष्मण, सुग्रीव सारे कुशल असल्याचे सांग. तसेच बिभिषण आता लंकेचा अधिपती झाल्याचे देवी सीतेला सांगून तिचा संदेश घेऊन परत ये.”

श्रीरामांचा निरोप घेऊन हनुमंत निघाला. लंकापुरीत त्याचे भव्य स्वागत झाले. हनुमंत बिभिषणाची परवानगी घोऊन थोट अशोकवाटिकेत पोहचला. माता सीता अतिशय उदास दिसत होती. हनुमंताने माता सीतेला प्रणाम करून सर्व हकीकत सांगितली. ती

हकीकत ऐकून तिच्या डोळ्यातून अश्रुधारा वाहू लागल्या. आनंद-हर्षाने तिच्या तोंडून शब्द फुटेनासा झाला. अशोकवाटिकेतील राक्षसींचा हनुमंताला खूप राग होता. रावणाच्या आज्ञेवरुन त्या तिचा छळ करत होत्या. त्यामुळे त्यांचा वध करून त्यांना चांगलेच शासन करावे असे त्याला वाटले; पण माता सीतेने सर्वांना उदार अंतःकरणाने क्षमा केली. रावणवधाची बातमी ऐकून त्याही खूप घाबरल्या होत्या.

माता सीतेची भेट घेतल्याचा संदेश घेऊन हनुमंत तडक श्रीरामांपाशी आला व सीतेचा निरोप देत श्रीरामांना म्हणाला, “भगवन्, माता आपल्या भेटी साठी उत्सुव आहे. आपल्याकडील सुवार्ता ऐकून त्यांचे डोळे आनंदातिशयाने भरून आले.”

श्रीरामांनी बिभिषणाकडे पाहिले. बिभिषणाने तत्काळ सेवकांना सांगून एक रथ सुसज्ज केला. शेकडो दार्सींना माता सीतेच्या सेवेसाठी रवाना केले. दिव्य आभूषणांनी माता सीतेला सजून-धजून तयार व्हायला सांगितले. त्यानंतर लंकानरेश बिभिषण स्वतः रथाचा सारथी बनून माता सीतेला आणायला गेला. साजशृंगार करून माता सीता राजेशाही पालखीत बसून श्रीरामांपर्यंत पोहचली. वानरसेना मातेच्या दर्शनासाठी दाटीवाटीने उभी होती.

○ क्रमशः

कथा : जगन्नाथ मडकर

प्रयत्नांती परमेश्वर

गावकुसाबाहेर एक मंदिर होते. सकाळ, दुपार, संध्याकाळ असो; त्या मंदिरात भाविकांची गर्दी असायची. गावपरिसरातील सर्व भाविकांचे ते मंदिर म्हणजे एक श्रद्धास्थान होते. मनोकामना पूर्ण करणारे एक जागृत देवस्थान अशी त्या मंदिराची ख्याती होती. त्यामुळे बरेचसे भाविक आपल्या अडीअडचणी देवाने दूर कराव्यात म्हणून मंदिरात गान्हाणी घालत, तर कोणी देवाला नवस बोलत.

एकदा त्या गावातील तीन सामाजिक कार्यकर्ते मंदिरात गेले. त्यावेळी मंदिरात फारशी गर्दी नव्हती. प्रत्येकाने आपापले गान्हाणे देवाजवळ मांडायला

सुरुवात केली. पहिला कार्यकर्ता म्हणाला, देवा! सगळीकडे भ्रष्टाचार बोकाळ्ला आहे. जो तो स्वतःचीच पोळी भाजून घेत आहे. आपला स्वार्थ साधण्यासाठी एखाद्याच्या मानेवर सुरा फिरवायला मागे-पुढे पाहिले जात नाही. गोरगरिबांचा कोणीही विचार करत नाहीत, तर फक्त फुकटची आशासनं दिली जातात. त्यामुळे विकासकार्ये खोलंबली असून सामान्य जनता हैराण झाली आहे. देवा, यावर काहीतरी उपाय सांगा.

दुसरा कार्यकर्ता म्हणाला, देवा! आजची तरुण पिढी बेभान झाली आहे, बिनधास्त वागत आहे. परदेशी वस्तुंचं आकर्षण आणि परदेशी गोष्टींची

नक्कल करण्यात, हसणे-खिदळणे, मौजमजा-फिरणे यातच आजची तरुण मुलं-मुली स्वतःला धन्य मानू लागली आहेत. आपल्या आई-वडिलांचीही किंमत करत नाहीत. आजची बेभान झालेली मुलं-मुली चांगल्या गोष्टी ऐकण्याच्या मनःस्थितीत नाहीत, अगदी वाहवत चालली आहेत. मग या देशात भावी आदर्श नागरिक कसे तयार होतील? कारण या देशाची आदर्श संस्कृती आणि सभ्यता ते विसरत चालले आहेत. म्हणून देवा, त्यांच्यावर चांगले संस्कार होण्यासाठी त्यांना चांगली सुबुध्दी दे.

तिसरा कार्यकर्ता म्हणाला, देवा! सरकारी कामकाज असो, नाहीतर खाजगी कामकाज असो. हातावर चिरीमिरी घेतल्याशिवाय कर्मचारी कोणाचंही काम करायला तयार नाहीत. वर्षानुवर्षे कामकाजं धूळ खात पडली आहेत. त्यामुळे देशाची अर्थव्यवस्था कोलमडली आहे. माणसं गरिबीच्या खाईत लोटली जात आहेत आणि भ्रष्टाचार करणारे ऐष-आरामात दंग आहेत. मेहनत मजूरी करणाऱ्यांना न्याय मिळत नाही. जो तो आपापलंच घर भरतोय. सामान्य लोकांना न्याय देणारा कोणी वालीच राहिला नाही. देवा, या परिस्थितीत बदल घडवून आण. गोरगरिबांना न्याय मिळू दे. या देशात वाढलेला भ्रष्टाचार नष्ट कर. जे लोक वाईट कर्म करत आहेत, त्यांच्या मनात बदल घडवून आण.

तिघेही देवासमोर हात जोडून उभे होते. आपल्या गान्हाण्याचे देव नक्कीच निवारण करील याची त्यांना खात्री होती. देव आपल्याबरोबर कधी बोलणार याची ते वाट पाहात होते. इतक्यात त्यांच्या कानावर आवाज पडला. ती देववाणी होती. अदृष्टरुपात देव बोलत होता, अरे वेड्यांनो! दुसऱ्यावर किती दिवस अवलंबून राहणार. मी

तुम्हाला सुबुध्दी आणि विचारशक्ती या दोन दैवी देणग्या दिलेल्या आहेत, ज्या पशु-पक्षी यांसारख्या प्राण्यांनादेखील मिळालेल्या नाहीत. मग अशी दैवी देणगी मिळूनही दुसऱ्यापुढे हात पसरता? अरे बाबांनो, आपलं काम आपण स्वतःच करायचं असत. तुम्हाला दोन हात, दोन पाय, दोन डोळे, दोन कान आणि धडधाकट शरीर दिलंय, ते कशासाठी? मेहनत करण्यासाठीच ना! मग असे हात-पाय गाळून का बसता? मी करावे असे जे तुम्हाला वाटते, ते तुम्ही स्वतः करु शकता. तुमच्याजवळ काय कमी आहे? बुध्दी आहे, विचारशक्ती आहे, शारीरिक ताकद आहे; मग त्याचा स्वतः वापर करा ना! तुम्ही स्वतः प्रयत्न कराल, तर प्रयत्नाचे फळ नक्कीच मिळेल. तुमच्या प्रयत्नात, तुमच्या यशात माझे पाठबळ निश्चित असेल, हे तुम्हाला देखील कळणार नाही. जा आता आणि आपापली जबाबदारी ओळखून आपापली कर्तव्ये पार पाडण्यासाठी कामाला लागा.

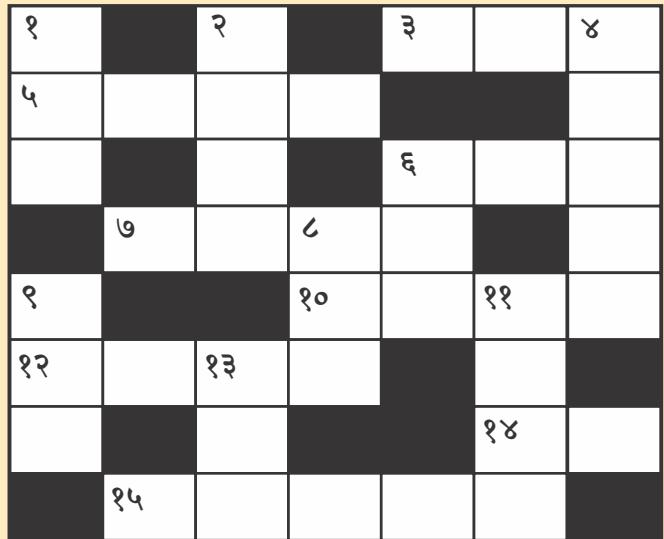
तिघांनाही आपली चूक कळून आली. त्यांचे डोळे उघडले. त्यांना नवा ज्ञानप्रकाश मिळाला आणि ते मंदिरातून माघारी फिरले.... ते स्वतः प्रयत्नांच्या वाटेवर चालण्यासाठी!

तिघेही भ्रष्टाचाराविरुद्ध उभे ठाकले. कुठल्याही प्रकारची लाचलुचपत घ्यायची नाही आणि कुणाला घेऊ द्यायची नाही यासाठी ते लढत राहिले. हळ्हळूळू त्यांच्या सोबत इतरही लोक सामील झाले. भ्रष्टाचाराविरुद्ध शक्ती वाटू लागली. वाईट कर्म करणारे, भ्रष्टाचार करणारे तुरुंगात जाऊ लागले. गुन्हेगारांना कायद्याची भीती वाटू लागली आणि सामान्य जनता सुखी झाली. प्रयत्न केल्यावर देवाचीही साथ लाभते म्हणून म्हणतात ना, प्रयत्नांती परमेश्वर!

१५९

आठवे शब्द

३. भारताच्या पहिल्या महिला राष्ट्रपती : .....
- पाठील
५. गरबा नृत्यप्रकार हा या राज्यातील आहे.
६. हत्ती हाकणारा
७. व्युँक शहर या नदीवर आहे (गोदावरी/हडसन)
९०. अकबर बादशाहाच्या दरबारातील मान्यवर
९२. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या आईचे नाव
९४. मेळघाट हे अभयारण्य यासाठी प्रसिद्ध आहे
९५. राजस्थानमधील जैसलमेर फोर्ट या शहरात आहे.

उमे शब्द

९. सत्व, रज, तम या गुणांना ..... म्हणतात
२. भारतातील सर्वोत्तम लांब धरण
४. भारताचा सर्वोच्च नागरिक पुरस्कार
६. मनुष्य
८. ..... या वाद्यास मंगल वाद्य म्हणतात
९. आफ्रिका खंडातील या देशाला नाईल नदीचा उपहार असे म्हटले जाते
११. ७ नोव्हेंबर रोजी जर रविवार असेल, तर बाल दिन कोणत्या वाराला येईल ?
१३. आंतरराष्ट्रीय स्काऊट गाईड दिन फेब्रुवारी महिन्याच्या ..... तारखेला साजरा करतात.

उत्तरे इतरत्र

श्रीदादाला विचार या

प्रश्न : भक्तीचा मूळ पाया कशाला म्हटले आहे ?

उत्तर : मनाला सदगुरुचरणी समर्पित करणे हा भक्तीचा मूळ पाया आहे असे म्हटले आहे.

प्रश्न : सेवेची भावना केव्हा जाणृत होते ?

उत्तर : गुरुभक्ताकडे तन-मन-धनाची ताकद असते. तिला तो ईश्वराचं वरदान समजतो. त्याचा अभिमानही करत नाही आणि त्यावर अधिकारही दाखवत नाही. त्यामुळे जेव्हा सेवेचा आदेश येतो त्यावेळी स्वतःची कामं, कौटुंबिक, शारीरिक सुखाची पर्वा न करता हसत-हसत सेवा करायला तयार होतो.

प्रश्न : ब्रह्मज्ञानाची महत्वपूर्ण भूमिका कोणती ?

उत्तर : आत्म्याला परमात्म्याशी जोडण्याचं मुख्य माध्यम म्हणजे ब्रह्मज्ञान. हे कुठल्याही विद्यालयात मिळत नाही. ते समयाच्या पूर्ण सदगुरुकळूनच प्राप्त होत असते. इथं जोडणे हा शब्द केवळ समजावण्यासाठी वापरण्यात आला आहे. वास्तविक आत्मा हा परमात्म्यापासून वेगळा नाही. देहाच्या संगाने तो आत्मस्वरूपाला विसरला म्हणून त्याला आत्मस्वरूपाची ओळख करून देण्याचं माध्यम आहे ब्रह्मज्ञान !

प्रश्न : ब्रह्मज्ञान घेतल्यानंतर सर्व भौतिक गरजा पूर्ण होतात का ?

उत्तर : मुळात ब्रह्मज्ञान हे आत्म्याचं म्हणजे स्वस्वरूपाचं ज्ञान आहे. ब्रह्मज्ञान हे भौतिक गोष्टींच्या प्राप्तीचे किंवा पूर्ततेचे साधन नाही. मनुष्य भौतिक गोष्टींना सत्य मानून चाललाय. म्हणून त्यांच्या प्राप्तीतच जीवनाचं पूर्णत्व आहे असे त्याला वाटते. त्यासाठी तो कोणत्याही पातळीला जाऊ शकतो. ब्रह्मज्ञान त्याचा हा खोटा भ्रम दूर करत. भौतिक गोष्टी केवळ चरितार्थासाठी आहेत. आत्मकल्याणासाठी नाहीत. भौतिक गरजा पूर्ण करण्यासाठी विविध कला, व्यवसायाने ज्ञान घ्यावे. कष्ट व प्रामाणिकपणाने धन प्राप्ती करून त्यांचा मर्यादापूर्ण उपभोग घ्यावा. त्यात आसक्त होऊ नये यातच इह-परलौकिक सुख सामावलेले आहे.

प्रश्न : सदगुरुकडे काय मागावे व काय मागूनये ?

उत्तर : सदगुरुकडे कृपादृष्टी आणि ब्रह्मज्ञानाशिवाय अन्य काहीच मागूनये. कारण आपल्याला काय आवश्यक आहे हे आपल्यापेक्षा सदगुरुला जास्त ठाऊक असत. आपल्या मागण्यात कदाचित या जन्माचं कल्याण झालं असे वाटेल; पण सदगुरुच्या देण्यात जन्मोजन्मीचं कल्याण सामावलेलं आहे.

निजघराची ओळख

पायांना डोळे नसले तरी ते अंधारातही आपल्या चपला ओळखतात; परंतु डोळे असलेला मनुष्य मात्र आपलं मूळ स्वरूप ओळखू शकत नाही; मग तो आपली स्वतःची ओळख का करून घेत नाही हीच मोठी शोकांतिका आहे. परंतु त्याने जर मनावर घेतलं तर सदगुरुकडून ज्ञानदृष्टी प्राप्त करून तो सर्वत्र व्याप्त असलेल्या निराकार परमात्म्याचा अनुभव करू शकतो. परमात्म्याशी नातं जोडू शकतो.

मीराबाईची भक्ती आपल्याला ठाऊक आहे. मीराबाई भगवान श्रीकृष्णाची मूर्ती आपल्या तना-मनात धारण करून कितीतरी वर्षे फिरत होती; परंतु तिला भगवंताची पूर्ण अनुभूती झाली का? नाही, मग तिला त्यासाठी काय करावं लागलं? तिला गुरु रविदासांकडे जावं लागलं. गुरु रविदासांनी तिला भगवान श्रीकृष्णांच्या विराट स्वरूपाचं ज्ञान दिलं. जे ज्ञान भगवान कृष्णांनी अर्जुनाला युध्दभूमीवर दिलं होतं. तेच रूप, तेच ज्ञान गुरु रविदासांकडून प्राप्त

केल्यानंतर तिची आत्मसंतुष्टी झाली. मग ती
गाऊ लागली-

सदगुरु भेद बताईया, खोली भरम की वारी हो।
घट घट दीखे आतमा, सब ही सों व्यारी हो।
मोहि लाणी राम खुमारी हो।

अनेक जण परमात्म्याच्या प्राप्तीसाठी भक्ती
करतात आणि दुसरीकडे असंही म्हणतात,
परमात्म्याला प्राप्त करण कसं शक्य आहे?
एकीकडे भक्ती करायची आणि स्वतःच
निवाडाही करायचा, की परमात्मा प्राप्ती होणार
नाही म्हणून!

महान सूफी संत बुल्लेशाहजींचे गुरु
इनायतशाहजी माळीकाम करत असत. ज्यावेळी
बुल्लेशाहजी त्यांच्याकडे ज्ञानप्राप्तीसाठी गेले
त्यावेळी ते कांद्याची रोपं उपटून वेगवेगळ्या
ठिकाणी लावत होते. बुल्लेशहांचा प्रश्न होता
प्रभुप्राप्ती कशी होऊ शकेल? त्यावर कांद्याची
रोपं लावता लावता ते म्हणाले,

रब दा की पाणा,
इदारो पुटणा ते एधर लाणा।

जसे, माळी एखादं रोप उपटून दुसऱ्या
चांगल्या जागी लावतो. त्याची देखभालही
नीटपणे करतो. तेव्हा ते रोप चांगलं फुलतं-
फळतं, थंडगार सावली देतं. तसं प्रभु-प्राप्ती
अतिशय सहज होते. सदगुरुच्या कृपेने प्राप्त
झालेल्या ज्ञानरूपी रोपाला सेवा-सत्संग-
नामस्मरणरूपी खतपाणी घालून त्याचा सांभाळ
करण्याची गरज आहे.

म्हणून संत-महात्मा-महापुरुष सदैव हीच

जागृती निर्माण करतात की, हे मानवा! तू तुझा
हा अनमोल जन्म व्यर्थ घालवू नकोस. स्वतःला
विद्वान समजतोस; पण तू कोण आहेस? कुठून
आलास? आणि तुला कुठे जायचय? या
प्रश्नांची उत्तरं मात्र तुला ठाऊक नाहीत.

एखाद्या व्यक्तीचं स्वतःच्या मालकीचं घर
नसेल आणि तो भाडेकरु म्हणून राहत असेल
तर त्याला नेहमी हीच चिंता असते, की कधीही
घर मालकाची नोटीस येईल आणि घर खाली
करावं लागेल. त्याला जसं स्वतःचं घर असणं
गरजेचं वाटतं, तसं या जीवात्म्याला स्वतःचं
निजघर प्राप्त होणे गरजेचं असतं. ते घर प्राप्त
झालं की, जन्म-मृत्यूचं चक्र संपून जीवाला
मुक्ती प्राप्त होते.

□□□

चौचारेंशरी लक्ष योनीपैकी एक मनुष्य
योनी असून इतर योनी लाखेंच्या संख्येत
आहेत. त्यातून मनुष्य योनी मिळणे
भाग्याचे लक्षण आहे. भाग्याची गोष्ट
एवढ्यासाठीच आहे, कारण हे मानवा! तू
या योनीमध्ये रक्तःचे कल्याण करु
शकतोस. वार्ताविक अस्तित्व असलेल्या
आत्म्याचा बोध प्राप्त करु शकतोस आणि
या आत्म्याचा उद्धार होऊ शकतो, त्याला
रक्तःची ओळख प्राप्त होऊ शकते.

- सदगुरु बाबा हरदेवसिंहजी महाराज

कथा

विश्वासाची परीक्षा

सिंकंदर बादशाहा जग जिंकायला निघाला होता. निम्याहून अधिक देश त्याने जिंकले होते. अनेक राजांना बंदी बनवले. अनेकांना आपले गुलाम बनवले. अमाप संपत्ती लिटली. आता त्याचे सैनिकही थकले होते. घरी जाण्याची प्रत्येकाला ओढ लागली होती. सततच्या दगदगीने बादशाहा सिंकंदरही आजारी पडला. एके ठिकाणी काही दिवस मुक्काम ठोकला. वैद्य-हकीमांचे औषध घेऊन सिंकंदरला आराम पडत नव्हता. त्याची प्रकृती अधिकच बिघडत चालली

होती. अशा वेळी हकीम त्याला औषध देण्यासही घाबरु लागले. कारण त्यांच्या औषधाने जर त्याचा मृत्यु झाला तर सिंकंदर विष देऊन मारले असा आरोप झाला असता. त्यामुळे प्राण गमवावे लागले असते. सिंकंदरकडची अमाप संपत्ती पाहून आपल्याला ती प्राप्त व्हावी असा मोह कुणालाही पडणं साहजिकच होतं. शात्रूंची आणि खूषमस्कन्धांची संख्याही वाढली होती.

इकडे बादशाहा सिंकंदरची अवस्था खूपच बिकट होत चालली होती. फिलीप हा सिंकंदरचा

एकनिष्ठ सेवक होता. त्याला आपल्या राजाची अवस्था पाहवत नव्हती. सिकंदरची परवानगी घेऊन तो औषध आणायला गावातल्या वैद्याकडे गेला. फिलीपचा द्रेष करणारे सिकंदरच्या अवतीभोवती होतेच. फिलीप औषध आणायला गेला ते पाहून कुणीतरी सिकंदरच्या हातात एक चिढी गुपचूप आणून दिली. त्यात लिहिले होते - औषधाच्या निमित्ताने आपल्याला विष देऊन ठार मारण्याचा कट रचण्यात आला आहे. आपला विश्वासू सेवक फिलीप याला शत्रूने आपल्याकडे वळवून घेतले आहे. या कामासाठी त्याला आपण जिंकलेले अर्धे राज्य देण्याचे शत्रूने कबूल केले आहे, तरी सावध असावे.

फिलीप ज्यावेळी औषध घेऊन आला त्यावेळी सिकंदर चिढी वाचतच होता. चिढी वाचून झाल्यावर सिकंदरने ती चिढी फिलीप हाती दिली व त्याने आणलेले औषध तो घटाघटा पिऊ लागला. चिढी वाचून फिलीपच्या सर्वांगाला घाम सुटला. थरथर कापत तो म्हणाला, “हे सर्व खोटं आहे. तुम्ही मला आताच देहदंडाची शिक्षा दिली तरी मी आनंदाने भोगेन; पण तुम्ही बरे व्हावे हीच माझी इच्छा आहे. हे औषध घेण्यास विलंब लावू नये, अन्यथा अनर्थ घडेल...”

सिकंदर बादशाहा मोठ्याने हसत म्हणाला, मी औषध तर केव्हाच पिऊन टाकले. माझा तुझ्यावर पूर्ण विश्वास आहे म्हणूनच मी या चिढीवर विश्वास ठेवला नाही.

पुढे थोड्याच अवधीत सिकंदर पुन्हा खडखडीत बरा झाला. सिकंदरच्या विश्वासाचीच ही परीक्षा होती आणि त्यात तो सफल ठरला. अशा तळ्हेने संपत्तीबरोबरच त्याने अनेक माणसंही जोडली.

□□□

दिव्य जादुई करांतून
साकारते कला
आंतरिक तळमळीतून
आकार घेते कला...

हृदय ओतणाऱ्या देहात
संचारते कला
मानवी भाव-भावनांना
मंतरते कला...

अविरत साधनेचा
नवा अविष्कार कला
हृदय लावण्य फुलविणारा
उत्तम अलंकार कला...

सप्तसुरांचे सुरेल गान
भाव संगीत कला
समर्पित कलावंताचे
जीवन-द्येय कला...

आपुल्यामध्ये असावी
एक तरी अशी कला
कलावंत बनवील
होता प्रकट कला...

कवीता : महेंद्र पाटील (सफाळे)

चित्रांकन : दीपक मेहरा (दिल्ली)

गांधीजी

चित्रांकन - रंग : अजय कालडा

महात्मा गांधीजींना सर्व बापू म्हणत असत. मुलांनो !
तुम्हाला माहित आहे का, गांधीजींजवळ तीन माकडंसुध्दा
होती. ती माकडं त्यांच्याजवळ कशी आली ?

नाही आजोबा आम्हाला
माहित नाही.

काही हरकत नाही. मी तुम्हाला
त्या तीन माकडांची गोष्ट सांगतो.

एकदा चीनचे काही लोक गांधीजींना
भेटण्यासाठी शांती निकेतन येथे आले.

त्यांनी गांधीजींना एक सुंदरसं खेळणं दिलं आणि म्हणाले की, हे आमच्या देशात फार प्रसिध्द आहे. ते खेळणं पाहून गांधीजी फार खूश झाले.

त्यातील एका माकडाने डोऱ्यावर हात ठेवला होता. दुसऱ्याने कानावर आणि तिसऱ्याने तोंडावर हात ठेवला होता. हे खेळणे चीन आणि जापान या दोन्ही देशांच्या संस्कृतीशी संबंधीत आहे.

त्यानंतर गांधीजी जिथे जात तिथे ते खेळणे आपल्यासोबत घेऊन जात असत. त्या खेळण्यावर त्यांचे विशेष लक्ष असे. त्यांच्याबरोबर जे लोक असत, त्यांना हे सर्व पाहून फार आश्रय वाटे.

एके दिवशी बापूजी त्या खेळण्याला समोर ठेवून त्याकडे अतिशय एकाग्रतेने पाहत होते. त्यांच्या एका मित्राने त्यांना विचारले, 'तुम्ही या साधारणशा खेळण्याकडं असं काय पाहत आहात? काही विशेष आठवणी जोडल्या आहेत का याच्याबरोबर?'

गांधीजी म्हणाले, हे साधारणसं खेळणं नाहीये. ही तिन्ही माकडं आपल्याला वेगवेगळी शिकवण देत आहेत. हे डोळ्यावर हात ठेवलेलं माकड आपल्याला सांगत आहे की, वाईट गोष्टी पाहूनका. ह्याचे नाव मिजारु आहे.

दुसरं जे माकड आहे, ज्याने आपले कान बंद केले आहे तो आपल्याला शिकवतं की, वाईट ऐकू नका. याचं नाव आहे किकाजारू.

हे तिसरं जे माकड आहे जे तोंडावर हात ठेऊन आहे ते आपल्याला कधीही वाईट बोलू नका अशी शिकवण देतो. त्याचे नाव आहे इवाजारू.

गांधीजी म्हणाले, कधीही वाईट बोलू नका, वाईट पाहू नका आणि कधीही वाईट ऐकू नका हीच शिकवण मला घरोघरी पोहचवायची आहे; जेणेकरुन समाजातील सर्व लोक वाईट वृत्तींपासून वाचतील.

हो! तेहाच सर्व लोक म्हणतात ना, गांधीजींची तीन माकडं.

हो, मुलांनो! आपणसुधा जर या तीन गोष्टी जीवनात आणल्या तर वाईट गोष्टींपासून दूर राहून एक चांगली व्यक्ती बनू शकतो.

अनिला रेड्डी

शेतमजूर ते सीईओ

भारतातील एखाद्या शेतमजूर स्त्रीने अमेरिकेतील कंपनीचे सीईओ बनणे ही स्वप्नकथा नक्कीच नाही. ही आहे एका दुर्दम्य इच्छाशक्तीची कहाणी. डी. अनिला ज्योती रेड्डी या आंध्रप्रदेशातील वारंगल जिल्ह्यातील शेतात दिवसाला पाच रुपये मजुरी मिळवणाऱ्या बाईने बिल गेट्स्यांनाही स्वतःची दखल घ्यायला भाग पाडले आहे.

3T निला चार भावंडात मोठी. हनुमाकोंडा मंडल मधल्या नरसिंहमुला गुड्हा गावात ती जन्मली. ती पाच-सहा वर्षांची असताना आई गेली. वडील गरीब शेतमजूर. वडिलांनी एक दिवस तिला वारंगल मधल्या अनाथालयात दाखल केलं. अनिलाचं पाचवी ते दहावीचं शिक्षण अनाथालयात झालं. सुट्टीत सगळी मुलं घरी किंवा नातेवाईकांकडे जायची. अनिलाला न्यायला कुणीच यायचं नाही. सुट्टीत ती वॉर्डनच्या घरी धुणीभांडी झाडूपोछा अशी कामं करायची. त्या बदल्यात वॉर्डन तिला दोनवेळं जेवण द्यायची.

दहावीला अनिलाला चांगले मार्क मिळाले. तिला पुढे शिकायचं होतं. पण वडिलांनी तिचं काहीच ऐकलं नाही. गावी आणलं आणि सांगीरेड्डी

नावाच्या माणसाशी तिचं लग्न लावून दिलं. तो एक शेतमजूर होता. अनिला अठरा वर्षांची होईपर्यंत तिला दोन मुली झाल्या होत्या. आपल्या सासू आणि नवन्याबरोबर तीही शेतमजुरीला जायला लागली. १९८६ ते १९८९ पर्यंत अनिला शेतात राबली. पण मनात प्रश्न होता, माझ्या मुलींना मला मोडूं करायचंय, शिकवायचंय हे कसं शक्य होईल? ८९ साली अनिलाच्या गावात नेहरु युवा केंद्रातर्फे प्रौढांना शिक्षण देण्यासाठी रात्रशाळा सुरु झाली. गावात दहावीपर्यंत शिकलेली एकमेव व्यक्ती म्हणजे अनिला होती. तेह्वा अनिलाचीच शिक्षक म्हणून नेमणूक झाली.

अनिलाला खूप उत्साह वाटू लागला. ती सगळ्या गावकच्यांना संध्याकाळी गोळा करून देवळाच्या समोर शिकवू लागली. तिला त्या

बदल्यात पगार मिळत होता चक्क १५० रुपये महिना, अनिलाची गावकच्यांना शिकवण्याची तळमळ बघून नेहरु युवा केंद्राने तिला मंडल प्रेरक म्हणून नेमलं. तिला पुढे शिकण्यासाठी प्रेरणा दिली. अनिला दूर शिक्षणाच्या माध्यमातून पदवीधर झाली. त्यानंतर पदव्युत्तर शिक्षण घेतलं. बी.ए. झाली. एकही वर्ष, एकही क्षण वाया न घालवता अनिला एकेक पायच्या चढत राहिली. अनिलाला शिक्षिकेची नोकरी लागली. एक स्वप्नपूर्ती झाली. आयुष्यात स्थिरता आली. अनिलाच्या जागी दुसरी बाई असती तर गप्प बसली असती पण ती अनिला रेडी होती.

दोन-तीन वर्षांत अनिला शाळा तपासणी अधिकारी बनली. त्याच सुमारास अनिलाची एक अमेरिकेत राहणारी नातेवाईक तिच्याकडे सुट्टीसाठी राहायला आली होती. अनिलाने ठरवले आपणही अमेरिकेला जायचे. ती पासपोर्ट, व्हिसासाठी पैसे साठवू लागली. २००० साली जवळ थोडेसे पैसे आणि उरात एक धगधगाते स्वप्न घेऊन अनिलाने न्यूजर्सीच्या विमानतळावर पाय ठेवला. मुली, नवरा भारतात होते. अनिलाने एका नातेवाईकाकडे मुक्काम केला. मुळी टाइम नावाच्या व्हिडिओ शॉपमध्ये ती सेल्सगर्ल म्हणून काम करु लागली. एका गुजराती कुटुंबात पेर्ईंग गेस्ट म्हणून राहू लागली. सेल्सगर्ल म्हणून काम करत असतानाच अनिलाची शैक्षणिक पात्रता पाहून तिला कुणीतरी आय.सी.एस.ए. कंपनीत जागा भरायच्या आहेत हे सांगितलं.

अनिला इंटरव्हू देऊन कंपनीत रुजू झाली. चांगला पगार, मनाजोगं काम मिळाल्यामुळे अनिला खूष झाली. पण दोनच महिन्यात

अनिलाची ही नोकरी गेली आणि कारण होतं, एच वन व्हिसा नसण. पुन्हा अनिलावर तासाला पाच डॉलरचं काम करायची वेळ आली. बच्याच खटपटी करून शेवटी एक दिवस तिला व्हिसा मिळाला. या खडतर प्रवासात तिला कळून चुकलं होतं, आपण एकटेच असे नाही आहोत. अमेरिकेत समृद्ध आयुष्याचं स्वप्न पाहणाऱ्या भारतीय, मेक्सिकन, जपानी तरुणांसाठी अमेरिकन व्हिसा आणि अमेरिकेत काम मिळवून देणाऱ्या की सोल्यूशन्स या कंपनीची अनिलाने स्थापना केली. की सोल्यूशन्स ची आज अशी ख्याती आहे की ती मायक्रोसॉफ्टला तज्ज्ञ इंजिनिअर पुरवते.

अनिलाचा हा प्रवास थक्क करणारा आहे. अनिलाच्या दोन्ही मुली आज अमेरिकेतील नामांकित विद्यार्थी तिला शिकून स्वतःच्या पायावर उभ्या आहेत. अनिला मात्र एवढं सगळं मिळवून ही आपलं अनाथालयात थंडीत कुडकुडणारं बालपण विसरली नाही. प्रत्येक भारतभेटीत ती इथल्या अनाथालयांना भेट देते. तिथल्या मुलांच्या अभावग्रस्त जीवनाला सावरण्याचा प्रयत्न करते. तिने फक्त स्वतः अशा संस्थांना देणग्या दिलेल्या नाहीत तर अमेरिकेतील अनेक कॉर्पोरेट कंपन्यांना आपलं सामाजिक ऋण फेडण्यासाठी प्रोत्साहित केलं आहे. आजही अनिलाचं घर अमेरिकेत नशीब काढायला येणाऱ्या प्रत्येकाचं आश्रयस्थान आहे. विशेषतः मुलींना, स्त्रियांना तिने आणखी मोठं, चांगल्या आयुष्याचं स्वप्न बघायला मदत केली आहे. अशा शेकडो मुलांची ती अनिला दीदी आहे.

□ (साभार)

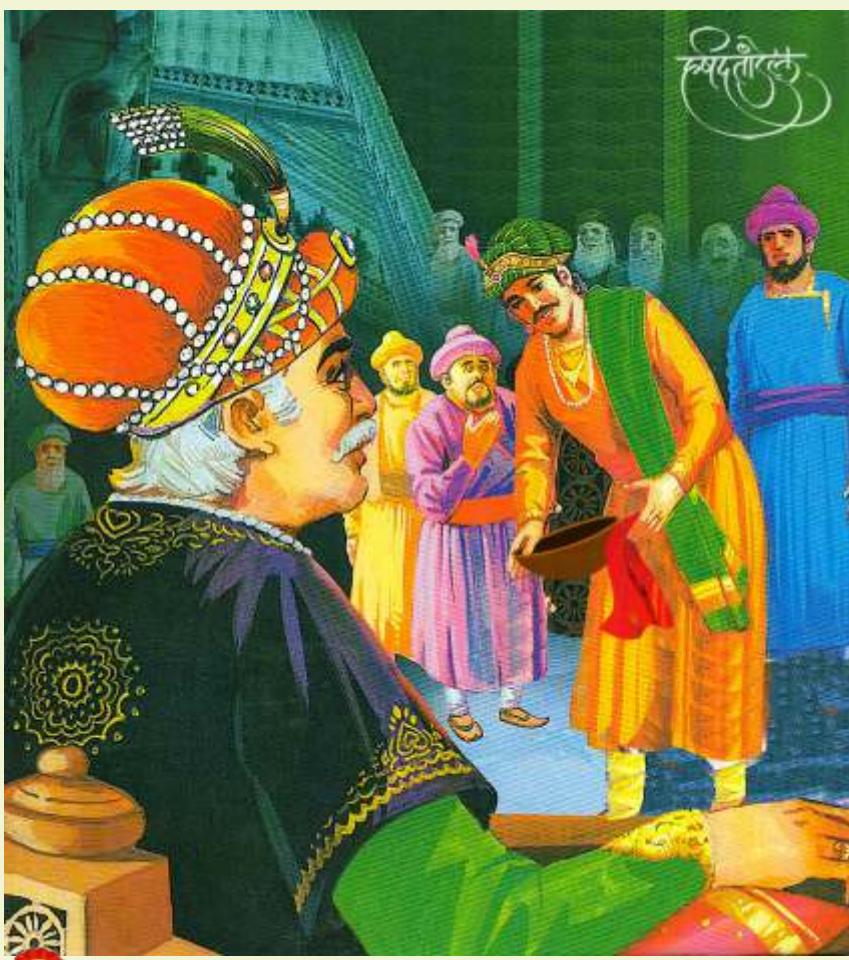
कटोरा

स ग्राट अकबराच्या दरबारात अनेक विद्वान होते. प्रत्येक जण सम्राटाला आपल्या विद्वत्तेने, चातुर्याने प्रभावित करण्याचा प्रयत्न करत असे. तरीही अकबराची विशेष मर्जी बिरबलावर होती. कारण तो प्रामाणिक व हजरजबाबी होता.

एकदा एका विशेष समारंभात अकबराने आपल्या दरबारातील प्रत्येकाला भेटवस्तू देण्याची घोषणा केली. त्यामध्ये अनेक

उत्तमोत्तम वस्तू, हिरे-मोती, हत्ती-घोडे होते. बिरबलाचा द्रेष करणाऱ्या विरोधकांनी त्यादिवशी बिरबलाला मुद्दामच एका कामात अडकवून ठेवले. इकडे राजाने प्रत्येकाला हवी ती भेटवस्तू दिली. सर्व वस्तू वाटून झाल्यावर बिरबल दरबारात आला. बादशहा म्हणाला, “बिरबल, तू कुठं होतास? सगळ्यांना भेटवस्तू वाटून झाल्या. आता तर काहीही शिल्लक नाही.”

त्यावर बिरबलाची खिल्ली उडवत एक विरोधक म्हणाला, “खाविंद आहे ना, अजून एक वस्तू आहे. हा एक कटोरा शिल्लावर आहे. बिरबल ब्राह्मण आहे. त्याला पुढे तो नक्कीच उपयोगी पडेल.” असे म्हणून सारे खो-खो हसू लागले. बिरबलाला देण्यासाठी तो कटोरा बादशहाकडे देण्यात आला. दरबाऱ्याचे असे बोलणे खरं तर

सद्गुरु

अकबरालाही आवडले नव्हते. पण त्या आनंदाच्या क्षणी कुणाला शिक्षा करणे त्याला योग्य वाटले नाही. आता यावर बिरबल काय प्रतिक्रिया देर्ईल याची उत्सुकता अकबरासह सांच्यांनाच लाभली होती. अकबराने तो कटोरा बिरबलाला देताच बिरबलाने अत्यंत आदराने तो स्वीकारला आणि आपल्याजवळचा मखमली रुमाल काढून त्या कटोरोन्यावर पसरला. ते पाहून अकबराने त्याला वुग्तुहलाने विचारले, “बिरबल, रिकामा कटोरा तू मखमलीच्या रुमालाने का झाकून ठेवलास ?”

त्यावर बिरबल म्हणाला, “खाविंद ! तुम्ही दिलेली कुठलीही भेटवस्तू माझ्यासाठी अनमोल आहे; परंतु हा रिकामा कटोरा घेऊन जर मी राजवाड्याबाहेर पडलो तर लोक म्हणतील एवढच्या मोठ्या सम्राटाने बिरबलासारख्या ब्राह्मणाला रिकाम्या कटोर्याने पाठवलं ? खाविंद, तुमच्या नावाला कमीपणा येऊ नये म्हणून मी तो ह्या रुमालाने झाकून ठेवला.”

बिरबलाच्या या उत्तरावर बादशहा अकबर प्रसन्न होत म्हणाला, “वा ! बिरबल तुला माझ्या इभ्रतीची काळजी वाटली हे पाहून मला आनंद वाटला.” असे म्हणत अकबराने आपल्या गळ्यातील अनमोल कंठा बिरबलाच्या गळ्यात घातला.

ते पाहून बिरबलाचे विरोधक अधिकच जळफळू लागले.

- ज्याने जगापुढे अध्यात्माचे तत्त्वज्ञान ठेवले. अध्यात्माचा प्रेषक म्हणजेच सद्गुरु !
- जो स्वतः ब्रह्म जाणतो आणि दुसऱ्याला जाणीव करून देतो.
- गुरु शरीर नसून ज्ञान होय.
- गुरुचे प्रेम आणि उपदेश सर्वासाठी समान असतात.
- गुरुला सीमेचे बंधन नाही, तथापि तो मर्यादिचे पालन करतो.
- गुरुजवळ उच्च-नीच, गरीब-श्रीमंत, जात-वर्ण-कर्म, पुण्यवान-पापी, स्त्री-पुरुष, बालक-वृद्ध असा भेदभाव नाही.
- गुरु स्वतःला मानवतेचा दास समजतो.
- गुरु मायेपासून निर्लिप्त असतो.
- गुरु शांतीचा सागर, सुखवाचे भांडार व मोक्षाचे आगर होय.
- गुरु मुक्तीचा जनक आणि वैकुंठ धाम दर्शक होय.
- गुरु मार्गदर्शकच नव्हे तर स्थानदर्शकही होय.
- गुरु मंत्रोपदेशक नव्हे तर रूपदर्शक होय.
- गुरु जगण्याची जाणीव करून देणारा आणि रीत शिकवणारा होय.
- गुरु नीती-अनीतिचे, हिंसा-अहिंसेचे, लाभ-हानीचे ज्ञान देणारा होय.
- गुरु कर्मकांड जाळ्यात फसविणारा नव्हे, तर कर्मकांडातून मुक्त करणारा होय.
- गुरु सत्य-असत्याची जाणीव करून देणारा होय.
- गुरु परब्रह्माचे रहस्य उलगडणारा आणि त्याचे महत्त्व शिकविणारा आहे.
- गुरु न्याय-अन्याय करत नाही, केवळ क्षमाच करतो.

शरीरासाठी अमृत आहे मध

ज गातील सर्व धर्मग्रंथ, चिकित्साशास्त्रे आणि पदार्थवेत्ता विद्वानांनी मधाची गुणवैशिष्ट्ये सांगितली आहेत. मधाचे विधिवत सेवन करणे आरोग्यासाठी फायदेशीर आहे.

मधाची ओळख : खरा आणि नकली मध अशा प्रकारे ओळखावा - मधाचा एक थेंब लाकडावर घेऊन त्याला काढीने पेटविले तर तो जळतो. हा खरा शुद्ध मध असतो. शुद्ध मध सुगंधी असतो. उष्णता लागल्यास तो वितळतो आणि थंडीत तो घटू होतो. शुद्ध मध पारदर्शी असतो आणि कुत्रे त्याचा वास घेतात पण खात नाही. शुद्ध मध बाटलीतून प्लेटवर घेताना तो सापाच्या वेटोब्याप्रमाणे खाली ओघळतो तर अशुद्ध मध प्लेटमध्ये पडतानाच पसरतो.

मधाचे दोन प्रकार असतात. एक म्हणजे जुना मध आणि दुसरा नवा मध. नवा मध कोठा साफ करणारा आणि कफनाशक असतो. तर एक-दोन वर्षांचा जुना मध पाचक, चरबी कमी करणारा असतो.

उपयोग : वेगवेगळ्या ठिकाणांहून आणि स्त्रोतांपासून प्राप्त होणाऱ्या मधाची गुणवत्ताही वेगवेगळी असते. काशमीर आणि हिमालयातून मिळणारा मध उत्कृष्ट असतो. त्याला पदम-मध असे देखील म्हणतात. तो डोळ्यांसाठी अमृतासमान आहे कारण हा मध काशमीरच्या तलावांमध्ये उमलणाऱ्या कमळाच्या फुलांपासून प्राप्त होतो.

बल : पुरुषाची बौद्धिक ताकद आणि शरीरपुष्टीसाठी एक बदाम सकाळी पाण्यात भिजत ठेवा. रात्री तो चंदनाप्रमाणे उगाळून त्यात एक चमचा मध तसेच एक ग्लास थंड दूध घाला. झोपण्यापूर्वी अर्धा ते पाऊण तास अगोदर तोंडाने चावल्यासारखे करत गिळून टाका. ते रक्त आणि त्वचाविकार नष्ट करून त्यांना शुद्ध करते. त्याच्या सेवनामुळे त्वचा निरोगी, नितळ आणि चमकदार बनते.

कफनाशक : अर्धा चमचा आल्याचा रस आणि मध चाटल्यास खोकल्यापासून आराम मिळतो. कांद्याचा रस आणि मध समप्रमाणात मिसळून त्याचे चाटण केल्यास कफ बाहेर पडतो. मध चाटल्यासही खोकल्यापासून आराम पडतो. मध आतळ्यांमध्ये जमा झालेली विजातीय द्रव्ये दूर करून कृमी नष्ट करतो. मध पाण्यात मिसळून त्याचा एनिमा घेतल्यानेही फायदा होतो. ग्लासभर थंड दुधात दोन किंवा तीन चमचे मध टाकून रात्री झोपण्यापूर्वी प्यायल्यास शरीराचा अशक्तपणा दूर होतो. ज्यांना लडूपणा कमी करून सडपातळ व्हायचे असेल त्यांनी सकाळी शौचाला जाण्यापूर्वी एक ग्लास पाण्यात दोन ते तीन चमचे मध घालून ते पाणी प्यावे.

मधाचे आणखी एक वैशिष्ट्य म्हणजे तो ज्या पदार्थात मिसळला जातो त्या पदार्थाचे गुण ग्रहण करून त्या गुणांची वाढ करतो. त्यामुळे त्याला योगवाही असेही म्हटले जाते आणि औषधाच्या स्वरूपात त्याचे सेवन केले जाते.

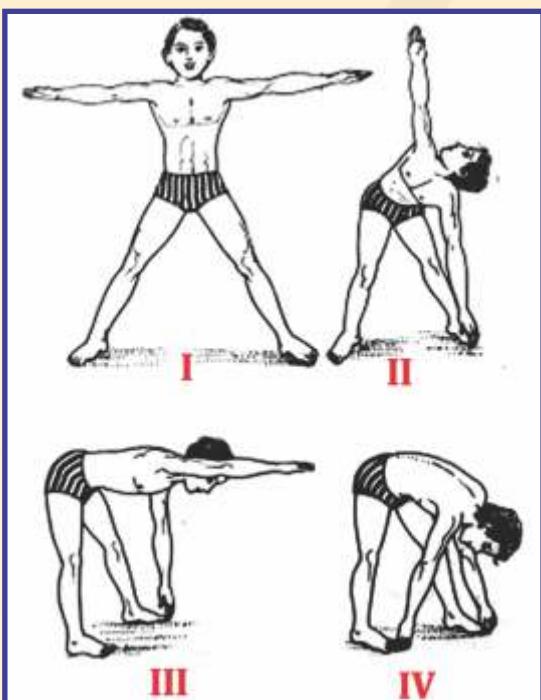

आसन : त्रिकोणासन

हे

आसन करीत असताना शारीरिक आकृतिबंध त्रिकोणी आकाराचा दिसतो म्हणून या आसनास त्रिकोणासन असे म्हणतात. या आसनामध्ये चार अवस्था आहेत. खाली दिलेल्या चित्रांवरुन त्या अवस्था अधिक चांगल्याप्रकारे लक्षात येतील.

कृती : दोन्ही पायात साधारणत ७५ सै.मी. इतके अंतर ठेवून सरळ उभे राहा. दोन्ही हात अंगालगत ठेवा. त्यानंतर दोन्ही हात हळूहळू वर आणा आणि खांद्याच्या रेषेत सरळ ठेवा (चित्र क्र. १)

हाताचे पंजे खालच्या बाजूला येतील असे ठेवा आणि ताठ उभे राहा. गुडघे किंवा हाताचे कोपर वाकू देऊ नका. या अवस्थेत दोन सेकंद स्थिर राहा. आता दुसऱ्या चित्रात दाखविल्याप्रमाणे उजवा हात वर करा आणि डावा हात डाव्या पायाच्या अंगठ्यावर ठेवा. आता उजव्या हाताच्या पंज्यावर नजर स्थिर ठेवा. याही अवस्थेत दोन सेकंद स्थिर राहा. आता तिसऱ्या अवस्थेत डावा हात डाव्या पायाच्या अंगठ्यावरच ठेवा आणि वरमरे मध्ये वावून तिसऱ्या चित्रात दाखविल्याप्रमाणे हात समोर खांद्याच्या सरळ रेषेत ठेवा. नजर पायाच्या अंगठ्यावर स्थिर करा. या अवस्थेत दोन सेकंद स्थिर राहा. त्यानंतर त्रिकोणासनाची ही अंतिम अवस्था आहे. पाच ते दहा सेकंद आराम करून हे आसन

उजवा हात वर करून पुन्हा करा. या आसनाची दररोज चार ते पाच आवर्तने करा.

फायदे :

- ज्या लोकांची मान अवघडली असेल त्यांना या आसनामुळे खूप आराम मिळतो.
- मान व खांद्याचे सांधे जर दुखत असतील तर या आसनाच्या सरावाने ती तक्रार दूर होते, तसेच पाठीचा कणा, नितंब, हात आणि बोटांना चांगला व्यायाम मिळतो.
- या आसनाच्या नित्य सरावाने पाठीचा कणा लवचिक बनतो व मनोबळ वाढते. दृष्टी सुधारण्यासाठी देखील या आसनाचा उपयोग होतो.

□□□

नानाडिवसाच्या

वोशनी पवार

हार्दिक कडू

अक्षया मांगले

समप्रिती दुबळा

दितेशा मोरे

स्वसा घुमे

सिद्धक जाधवानी

सिद्धार्थ बागले

प्रेम निंबाळकर

ओजस्स कुलकर्णी

श्रुती शिंदे

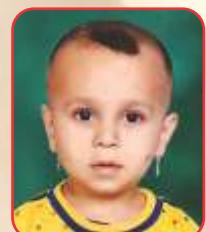
प्रथमेश मलकार

प्रचिती दुंआर

अनुज शिंदे

अर्थर्व चिकणे

नेत्रा शिंदे

वेदिका नीते

वेदिका शिंदे

काढीके शुभेच्छा

स्वरा कोळी

स्वरा फारो

आर्गीती वनवे

पशी नाईक

अर्थर्व घुगारे

अक्षितच कोळी

अद्वैत पवार

अध्रित

अर्थर्व महजवेकर

अर्विकेश महान्मूलकर

ईश्वरी मोहिते

गंधार्व सुर्व

कुंजल शेटचे

प्रेम अिक्षे

अर्णव ठैवाट

स्वर्गी शेणाऊ

नम्रता बागले

अगम पाटील

अकोला

तालुके : अकोला, बाळापूर, अकोट, तेल्हारा, मूर्तिजापूर, परतूर, बार्शी-टाकळी

नद्या : पूर्णा ही जिल्ह्यातील मुख्य नदी होय. पठार, शहानूर, विदूपा, उमा, काटेपूर्णा, मोर्णा इ. तिच्या उपनद्या आहेत.

प्रमुख शेतकी उत्पादने : तांदूळ, गूळ, ज्वारी, बाजरी, मळा, ऊस, कापूस, तीळ, मोहरी, जवस.

धरणे : तेल्हारा तालुक्यातील बारी-भैरवगड येथे बान प्रकल्प हा जलसिंचन प्रकल्प आहे. तसेच बार्शी-टाकळी तालुक्यात महान प्रकल्प आहे.

विशेष माहिती :

अकोला हे मोर्णा नदीच्या काठावर वसलेले आहे.

१ जुलै १९९८ रोजी अकोला जिल्ह्याचे विभाजन करण्यात येऊन वाशिम हा नवीन जिल्हा निर्माण केला गेला.

अकोल्याचे नाव अकोलसिंह राणाच्या नावाने पडले असल्याची दंतकथा आहे.

१ ऑक्टोबर, २००१ रोजी अकोला येथे राज्यातील सोळावी नगरपालिका स्थापन झाली.

गोंड, आंध व कोरकू या आदिवासी जमाती जिल्ह्यात राहतात.

अकोला : पंजाबराव देशमुख कृषी विद्यापीठ (२० ऑक्टोबर १९६९), महाराष्ट्र राज्य बियाणे महामंडळ (१९७६), शासकीय वैद्यकीय महाविद्यालय, आझाद पार्क.

परम महासंगणकाची निर्मिती करणारे महाराष्ट्र भूषण डॉ. विजय भटकरांचा जन्म मुरुंबा, ता. मुर्तिजापूर या गावी झाला.

□□□

अकोट किल्ला

राम मंदिर वाटिका

मुंबईतील किल्ले

वरळीचा किल्ला

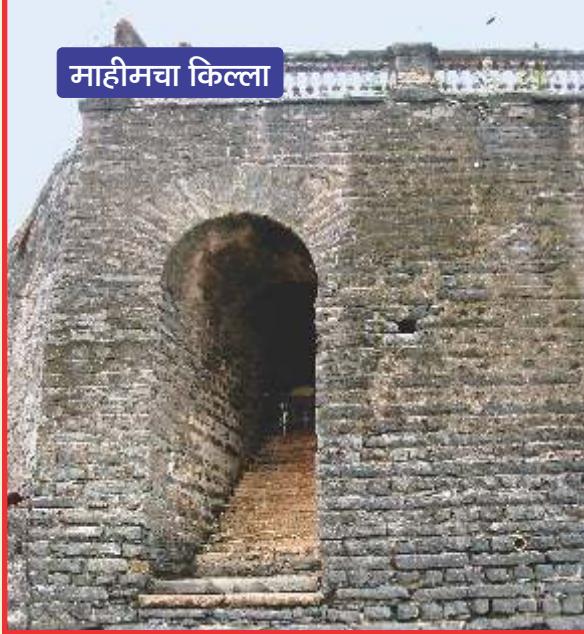
जलवाहतुकीवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी, समुद्रमार्गाने होणाऱ्या व्यापारावर लक्ष ठेवण्यासाठी आणि या भागाचं रक्षण करण्यासाठी इंग्रजांनी १६७५ साली वरळी बेटाच्या भूशिरावरील छोट्याशा टेकडीवर वरळीचा किल्ला बांधला.

वांद्रे किल्ला

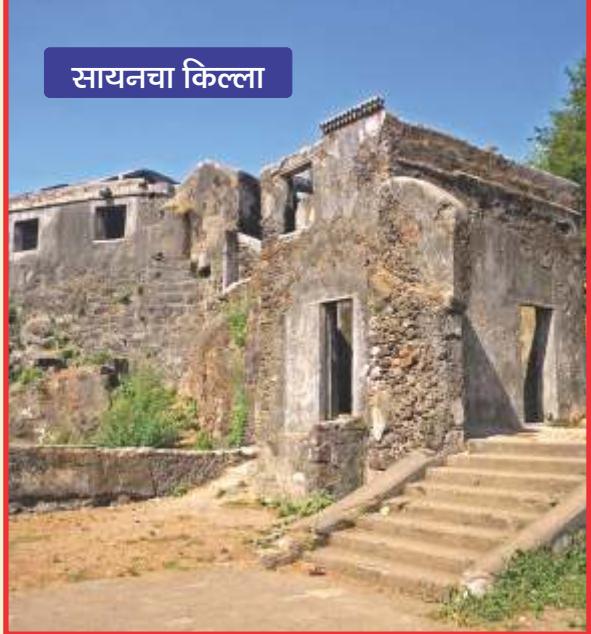
माहीमच्या खाडीमुळे मुंबई बेटं मुख्य जमिनीपासून वेगळं झाली होती. त्याकाढी माहीमच्या खाडीमार्गे चालणाऱ्या व्यापारापासून संरक्षण करण्यासाठी पोर्टुगिजांनी १६४० साली साष्टी बेटाच्या भूशिरावर हा किल्ला बांधला.

माहीमचा किल्ला

मुंबईच्या पूर्व-पश्चिम किनाऱ्यांना जोडणाऱ्या या किल्ल्याला जलमार्गाचा द्वाररक्षक म्हणून ओळखलं जातं. माहीमच्या खाडीच्या मुखावर इ.स. ११४० मध्ये प्रतापबिंब राजाने हा किल्ला बांधला आणि आपली राजधानीही तिथेच वसवली.

सायनचा किल्ला

माहीम खाडीच्या पूर्वेकडील मुखावरील टेकडीवर इंग्रजांनी शिवचा किल्ला बांधला. इंग्रजांच्या ताब्यातील मुंबई बेट आणि पोर्टुगीजांच्या ताब्यातील साष्टी बेट यांच्या सीमेवर १६७० मध्ये जेरॉल्ड आगियरने हा किल्ला बांधला.

गुरुपूजा

तीन लोक नऊ खंडामाजी, सद्गुरु आहे महान
गुरुपूजा करण्यातच आहे, जीवनाचे कल्याण ॥६७ ॥

ध्यानातूनी ना ओसरती, त्या तुमच्या आठवणी
उपकार कसे केडावे, आम्ही तव सारे ऋणी
एक एक शब्दातून दिधला, संकेत असा महान ॥९ ॥

दिवस असो वा रात्र, नाही केली तमा
कोटी कोटी अपराधी, तरीही केली क्षमा
स्वीकारुनी सकलांना, दिले प्रेम वरदान ॥१२ ॥

अमाय आम्हावरती, तुम्हीच केली माया
या कारण सविंदरजींची, आलात धरुनी काया
स्वीकारुनी गुरुपूजा, सुमती करा प्रदान ॥३ ॥

कवीता : सुरेश तिलोटकर

वैज्ञानिक प्रश्नोत्तरे

प्रश्न : ऑक्युपंकचर म्हणजे काय?

उत्तर : ऑक्युपंकचर म्हणजे मानवी शरीराला जडलेल्या विशिष्ट स्वरूपातील व्याथी, रोग इत्यादी शरीराच्या विवक्षित भागातील चेतनी अगर मज्जातंतू केंद्रांवर सुया ठोळून बरे करण्याची पध्दती होय. या उपचार पध्दतीचा अवलंब विशेष करून चीन देशात केला जात असल्याचे अलिकडेच उघड झाले आहे.

प्रश्न : अग्निशामक उपकरणाचे कार्य कसे चालते?

उत्तर : अग्निशामक उपकरण शंकुच्या आकाराचे असते. त्यामध्ये सोडियम बाय कार्बोनेटचे द्रावण भरलेले असते. आतील छोट्या सिलबंद शिशीत सहंत सल्फ्युरिक ऑसिड ठेवलेले असते. उपकरण वापरण्याच्या वेळी खालची मूठ जमिनीवर आपटतात, त्यामुळे आतील आम्लाची शिशी फुटते व आम्ल सोडियम बाय कार्बोनेटच्या द्रावणात मिसळते. या दोन रसायनात रासायनिक अभिक्रिया होऊन कार्बन डाय-ऑक्साईड वायू व पाणी तयार होते. हा वायू मिश्रणाच्या वरच्या रिकाम्या जागेत जमा होऊ लागतो. त्यामुळे त्याचा द्रावणावरील दाब वाढतो. या दाबामुळे उपकरणाच्या वरच्या बाजूस असलेले बूच उडते व उपकराच्या तोटीतून मिश्रणाचा फवारा जोराने बाहेर पडता. ह्या फवाच्यात बन्याच प्रमाणात पाणी असते. ह्या पाण्यामुळे व कार्बन-डाय-ऑक्साईड वायुमुळे मोठी आग विझाते.

प्रश्न : किंडे आवाज कसे काढतात?

उत्तर : आपण रात्रीच्या वेळी अंधारात अनेक कीटकांचे चाललेले गुंजन ऐकतो. हे गुंजन किंवा हा आवाज ते कसे काढतात, माहिती आहे ? बहुतांशी कीटक जो आवाज काढतात तो त्यांच्या कवचातून, पंखातून निर्माण होत असतो. हे कीटक आपलच्या कवचाची, पंखांची जेव्हा अति जलदपणे हालचाल सुरु करतात, तेव्हा आजूबाजूची हवा प्रभावित होऊन ध्रानीची निर्मिती होते. सामान्य मधमाशी सेंकदाला २६५ वेळा पंख फडफडवीत असल्याने तेवढ्याच प्रमाणात आवाज उत्पन्न होतो. रातकिड्यांचा येणारा किर्र आवाज हा त्यांच्या दोन जाड कवचातील घर्षणातून उत्पन्न होतो. अशाप्रकारे कीटक, किंडे यांचे पंख जेवढ्या वेगाने व ज्या पध्दतीने हालचाल करतात, तशाच प्रकारचा ध्रानी (आवाज) उत्पन्न होतो.

□□□

हुसा मुलांनो हुसा

(एकदा गण्या कुख्यात गुंडावर चोरीची केस टाकतो)

गुंड : गण्या, आत्ताच्या आत्ता केस मागे घे नाहीतर....

गण्या : घेतो ना ! (गण्याने खिशातून कंगवा काढला आणि केस मागे घेतले)

गुंडानी गण्याच्या डोक्यावर केसच शिल्लक ठेवले नाहीत.

पिंकी : अगं, संजय दत्तच्या बंगल्यासमोर एवढी गर्दी का आहे ?

चिंकी : अगं, आज दत्तजयंती आहे ना, म्हणून झाली असेल गर्दी !

बंड्या (कंडक्टरला) : काका दोन तिकिटे द्या.
कंडक्टर : तू तर एकटाच दिसतोयस, मग दोन का ?
बंड्या : एक तिकिट हरवले तर ?

न्यायाधीश : मुकुंदराव तुम्ही तुमच्या पत्नीला एक थोबाडीत मारली. त्याची शिक्षा म्हणून तुम्हाला एक हजार रुपये दंड करण्यात येत आहे.

मुकुंदराव : साहेब, दुसरी एक थोबाडीत मारु का ?

न्यायाधीश : (रागाने) का ?

मुकुंदराव : त्याचं काय आहे. माझ्याकडे २ हजाराची नोट आहे. सुट्याचे वांदे झालेत. म्हणून म्हटलं २ हजार पुरे होतील.

चिंगी : आपका नोट गिर गया है.

बंड्या : (फिल्मी स्टाईलमध्ये) मैं आज भी गिरे हुए पैसे नहीं उठाता.

चिंगी : अरे ए येड्या, तुझा गॅलक्सी नोट पडलाय.

बंड्या : आं..... कुठाय कुठाय ?

बीपीओसाठी इंटरक्यू सुरु होता.

मॅनेजर : तुला ब्रिटीश उच्चार येतात का ?

उमेदवार : हो.

मॅनेजर : बोलून दाखव.

उमेदवार : (लगान स्टाईल मध्ये) - तुमको दुगना लगान डेना पडेगा !

दुपारच्या वेळी बंद दारावर मोठ्याने टक-टक झाली.

जोशी काकू : कोण आहे ?

बाहेरुन आवाज : मी आहे.

जोशी काकू : मी कोण ?

बाहेरुन आवाज : अहो, तुम्ही जोशी काकू !!

बंड्या पहिल्यांदाच फाईक्ह स्टार हॉटेलमध्ये गेला.

त्याने चहाची ऑर्डर दिली.

वेटरने गरम पाणी, पाऊचमध्ये चहा पावडर, साखर, दूध या गोष्टी समोर आणून ठेवल्या.

बंड्याने कसा बसा चहा बनवून घेतला आणि तो प्यायला.

वेटर : सर, तुम्ही अजून काही घेणार का ?

बंड्या : भजी खायची होती मला. पण तू आता तेल, कढई, बेसन, मीठ-मसाला सगळं समोर आणून ठेवशील. नको जाऊ दे.

(बन्या एका आय.टी. कंपनीत नोकरीसाठी मुलाखतीला जातो.)

मुलाखतकार : मायक्रोसॉफ्ट एक्सेल म्हणजे काय ?

बन्या : मायक्रोसॉफ्ट एक्सेल म्हणजे सर्फ एक्सेलचा नवीन प्रकार आहे. कॉम्प्युटर धुण्यासाठी त्याचा वापर करतात.

आई : चिंटू, लवकर आंघोळ करून घे, नाहीतर शाळा बुडेल !

(थोड्या वेळाने) चिंटू, अरे अजून आंघोळ का केली नाहीस ?

चिंटू : अगं आई, या बादलीभर पाण्यात शाळा कशी बुडेल ते पाहतोय.

समर्थाचे आदरातिथ्य

शि

वराय सैन्यासह चाफळजवळून जात असताना जवळच समर्थाची स्वारी आहे असे समजले. तेव्हा जाता-जाता समर्थाचे दर्शन घेऊनच पुढे जावे असे शिवरायांच्या मनात आले. त्याप्रमाणे ते त्यांच्या दर्शनाला गेले असता समर्थांनी त्यांना भोजनाचा आग्रह केला; शिवरायांच्या सोबत दोन हजार स्वार होते. एवढ्या सान्यांचा भोजनाचा बंदोबस्त कसा होणार? अशी शंका शिवरायांनी प्रकट केली. त्यावर समर्थांनी कल्याणस्वामींना आदेश देत म्हटले, “कल्याणा, सर्वांची भोजनाची तयारी करावी.”

कल्याण स्वामींनी “आज्ञा” म्हणून राजांना स्नान करून भोजनास तयार रहावे अशी विनंती केली. सर्वांची स्नाने आटोपली. कल्याण स्वामी चिंतीत चेहऱ्याने समर्थापुढे येऊन उभे राहिले.

समर्थ म्हणाले, “पलीकडे एक गुहा आहे. तिच्या तोंडावर एक शिळा बसवली आहे ती बाजूला ढकल. आत सर्व तयारी आहे.”

कल्याणस्वामींनी त्यांच्या आज्ञेप्रमाणे गुहेची शिळा दूर केली. आत पाहतात तो मोठी जागा असून पाट, रांगोळ्या घालून जेवणाची पाने तयार आहेत. समया तेवत असून भोजनाची सर्व सिध्दता आहे. सर्वत्र रुचकर पदार्थाचा घमघमाट सुटला होता. दुपारची वेळ असल्याने सारे भुकेने कासावीस झाले होते. भोजनाचा उत्तम बेत पाहून सर्वांनी भरपेट भोजन केले. भोजनानंतर कल्याणस्वामींनी सर्वांना विडे दिले.

समर्थाची ही अद्भूत लीला पाहून शिवराय गदगद झाले. समर्थापुढे पुनः पुन्हा नतमस्तक होत ते स्वतःला भाग्यवान समजू लागले. अशीच घटना त्रेतायुगात वसिष्ठ ऋषींच्या पर्णकुटीत घडली होती. राजा विश्वमित्राच्या सैन्याला त्यांनी असेच भोजन देऊन तृप्त केले होते.

शिवराय मनात म्हणाले, “मी एवढा राजा असूनही असे सामर्थ्य आपल्याकडे कणभरही नाही. अशा निबिड अरण्यात आयत्यावेळी दोन हजार लोकांना भोजन देणे आपल्याला शक्यच झाले नसते. आज असे सदगुरु मला मिळाल्याबद्दल मी किती बरं धन्य आहे.”

आता निरोप घ्यायची वेळ आली; परंतु शिवरायांच्या मनात ही उत्कंठा लागून राहिली की, हे असे झाले तरी कसे? हा काय प्रकार आहे याचा खुलासा समर्थांना विचारावा असे त्यांना क्षणभर वाटले; पण पुन्हा तो विचार त्यांनी सोडून दिला. तरीही थोडंसं धाडस करून त्यांनी भीत-भीतच विचारले. त्यावर समर्थ मोठ्याने हसले आणि म्हणाले, “यातलं गुपीत तुम्हाला तुकाराम महाराज सांगतील.”

○ क्रमशः

कथा : उदय पांगे

मांजराच्या गळ्यात घंटा बांधणार कोण ?

ए का किराणा मालाच्या दुकानात बरेच उंदीर राहत होते. तिथे त्यांना भरपूर खायला मिळायचे. धान्य, सुका मेवा, पाव, बिस्कीटे, जाम व चीज यावर ते भरपूर ताव मारत. अशा या खादाड उंदरांमुळे दुकानदाराचे खूप नुकसान होत असे. तो स्वतःशीच म्हणे, वैतागलो मी या उंदरांना ! काहीही करून यांचा नायनाट वरायलाच हवा. नाहीतर एक दिवस मी कंगाल होईन.

एवों दिवाशी दुकानदाराने एक जाड, गुबगुबीत मांजर दुकानात आणली. तिच्यामुळे उंदरांना मोकाट फिरता येईना. मांजर रोज काही उंदरांना पाठांडूना गाडू करायची. हळूहळू उंदरांची संख्या कमी होऊ लागली. उंदीर मोठ्या काळजीत पडले. त्यांनी सभा घेतली या मांजरीचा बंदोबस्त केला पाहिजे. असे सगळ्यांचे मत पडले. पण करायचे काय ? उंदरांना काहीच सुचत नव्हते. मग एका चलाख, चटपटीत दिसणारा उंदीर उभा राहिला आणि म्हणाला, “मांजर अगदी हलक्या पावलांनी आणि

चपळाईने फिरते. त्यामुळे आपण बेसावध असताना पकडले जातो. काहीही करून आपण तिच्या गळ्यात घंटा बांधली पाहिजे.”

दुसऱ्या उंदराने लगेच दुजोरा दिला, वा ! छान कल्पना ! मांजर चालायला लागली की, घंटा वाजेल. मग आपण तिच्यापासून दूर पळू आणि सुरक्षित राहू. सागळ्यांनाच ही कल्पना आवडली आणि त्यांनी हुर्रू^{SS} म्हणून जल्लांष वेळा. ज्याने ही कल्पना मांडली त्याचा मांठा सत्कारही केला. एवढाचाता एवां म्हातारा उंदीर उभा राहिला आणि म्हणाला, “बंद करा हा जल्लोष ! आधी हे सांगा की, मांजराच्या गळ्याता घंटा बांधणार कोण ?” हे ऐकताच सगळे उंदीर चिडीचूप झाले. जो-तो एकमेकांकडे पाहू लागले.

तात्पर्य : अंमलात न येणारा उपाय कुचकामी ठरतो. म्हणून कुठलीही गोष्ट पूर्ण विचार करूनच स्वीकारावी.

□□□

किट्टी

चित्रांकन व लेखन : अजय काळडा

बागेतील झाडांना फळं लागलेली पाहून किट्टीने शामूला फळं तोडायला सांगितली.

किड्वीने खूप हड्ड करत शामूला फळं तोडायला लावली.

थोड्याच वेळात घोलू लांडग्याचा आवाज ऐकताच शामू पटकन झाडावरुन खाली उतरला आणि दोघंही आरामात फिरु लागले.

घोलू लांडगा त्याच्याजवळ येऊन म्हणाला, “तू एका मांजरीला इथून जाताना पाहिलंस का ? मी तिला आता फळं तोडत असताना पाहिलंय.”

स्वामी

साक्षी

त्रिनिका

तुमच्या कामावर विश्वास ठेवा

(तिरुअनंतपुरम येथील चिल्ड्रन सायन्स कॅन्फरन्समध्ये केलेलं भाषण - ४ जानेवारी २०१०)

इटलीतल्या पिसा इथे गॅलिलिओचा जन्म झाला. विख्यात संगीततज्ज्ञ व्हिन्सेन्झो गॅलिलेर्ई आणि ग्युलिया अम्मान्नाटी यांना झालेल्या सहा मुलांपैकी तो थोरला मुलगा. त्यांची सहापैकी चार मुलं जगली. त्यापैकी सर्वात धाकटा मुलगा मायकेलंजेलो प्रसिद्ध संगीतरचनाकार झाला.

तरुण असताना गॅलिलिओला धर्मगुरु व्हायची खूप इच्छा होती. पण त्याने आपल्या वडिलांच्या सांगण्यावरून वैद्यक विषयात पदवी घेण्यासाठी पिसाच्या विद्यापीठात प्रवेश घेतला. त्याने ती पदवी घेतली नाही, त्याएवजी तो गणित शिकला. १५८९ मध्ये तो पिसातल्या गणितीमधला प्रमुख नेमला गेला. १५९१ साली

त्याचे वडील मरण पावले आणि त्याच्यावर त्याच्या लहान भावाची मायकेलंजेलोची जबाबदारी पडली.

१५९२ साली तो पादुआ विद्यापीठात गेला. तिथे त्याने १६१० सालापर्यंत भूमिती, मेकॅनिक्स आणि खगोलशास्त्र हे विषय शिकवले. त्या काळात, गॅलिलिओने मूलभूत विज्ञान आणि उपयुक्त विज्ञान अशा दोन्ही प्रकारांत अनेक महत्त्वाचे शोध लावले होते. त्याला विविध विषयांमध्ये रस होता. त्यात ज्योतिषशास्त्रही होतं. त्या काळात गणित आणि खगोलशास्त्राच्या अभ्यासाचा ज्योतिषाशी संबंध आहे असं समजलं जायचं.

दुर्बिणीचा शोध आणि सूर्यभोवती पृथ्वी

आत्महृत्या करणारं झाड!

केळीच्या झाडाची कहाणी मोठी अजब आहे. केळ प्रसवली की तिचं झाड मृत्युमुखी पडतं. आपल्या सर्वांनाच याची माहिती असेल, मात्र तिच्यासारखंच आणखी एक आणि एकमेव झाड जगाच्या पाठीवर अस्तित्वात आहे, मात्र ते केळीचं नसून ताडमाड वाढलेल्या ताडाचं आहे. आश्वर्य वाटेल, पण केळीप्रमाणेच या झाडाचीही जीवनकहाणी अद्भूत आहे.

या झाडाला फुलं लागली की ते आपलं आयुष्य संपवून टाकतं. सहा मजली इमारतीइतका उंच आणि सुमारे दीड फुट घेर असलेला हा पामवृक्ष मादागास्कर या बेटावर आढळतो. असं सांगतात की, या झाडाला १०० वर्षांनी एकदाच फुलं येतात आणि फुलल्यानंतर हे झाड आपोआपच मरुन जातं. या विशाल झाडाच्या जीवनक्रमाचा अभ्यास अहवाल केव गार्डन येथील वैज्ञानिकांच्या बॉटनीकल जनरल ऑफ दी लिविंग सोसायटीमध्ये प्रकाशित झाला आहे. दिवसेंदिवस या झाडाची उंची वाढत जाते, त्याप्रमाणे त्याच्या घेरावर असणाऱ्या फांद्यांची संख्याही वाढते. झाडाच्या शिखरावर ख्रिसमस ट्रीसारखी रचना निर्माण होते.

या झाडावर शेकडो छोटी-छोटी फुलं उमलतात. त्यामुळं कीटक आणि पक्षी आकर्षित होतात. काही दिवसानंतर फुल आणि फळांची संख्या कमी कमी होत जाते आणि काही महिन्यानंतर हे झाड आपोआपच नष्ट होऊन जातं. आश्वर्याची गोष्ट म्हणजे याची फुलं झाडाच्या पानावर उमलतात. प्रत्येक फुलाचं फळामध्ये रुपांतर होतं. स्थानिक भाषेत या झाडाला ताहिना स्पेक्टाबिलीस असं संबोधलं जातं. स्पेक्टाबिलीस याचा अर्थ आशीर्वाद किंवा संरक्षित केलेला असा आहे.

फिरते हे शोधून काढण, ही गॅलिलिओची कार्ये महत्त्वाची आहेत. दुसऱ्या शोधासाठी तर त्याला तुरुंगातही जावं लागलं. कारण जेव्हा त्याने पृथ्वी स्थिर नाही आणि ती जगाचा केंद्रबिंदूही नाही, असं लोकांना सांगायचा प्रयत्न केला, तेव्हा लोकांनी त्याचा देष केला, त्याच्याविरोधात संताप व्यक्त केला होता. खरंतर, पृथ्वी सूर्याभोवती फिरते, हेच सत्य होतं.

स्टीफन हॉकिंग्स म्हणतात, “गॅलिलिओ आधुनिक विज्ञानाचा जनक आहे, असंच म्हटलं पाहिजे.” गॅलिलिओच्या जीवनातून आपल्याला दोन गोष्टी समजतात, ज्या गोष्टींची तुम्हाला उत्कटतेने ओढ वाटते तो विषय सोडू नये आणि निर्भयपणे सत्य शोधण्यासाठी काम करत राहावं.

० जगद्वायप्रकरण

कथा : नितीन घुरुप (रायगड)

करुणासागर

पं डित ईश्वरचंद्र विद्यासागर कोलकात्याच्या प्राध्यापक या पदावर नियुक्त असतानाचा एक प्रसंग आहे. एके दिवशी संध्याकाळी पावसाने सुरुवात केली. पाऊस पडायला लागला तसं वातावरण थंड होऊ लागले. ईश्वरचंद्र विद्यासागर हे आपल्या कामात व्यस्त होते. ते त्यांच्या अभ्यासात मग्न असतानाच अचानक त्यांच्या

दारावर कोणीतरी थाप मारली. पंडितजी उठले व त्यांनी दरवाजा उघडला. पाहतात तर एक अनोळखी माणूस दारात उभा. तो भिजलेला होता. त्यांनी त्या माणसाला घरात घेतले. अंग पुसण्यासाठी टँगेल व आपले स्वतःचे नवीन कपडे त्याला घालण्यासाठी दिले. तो अनोळखी पाहुणा या अचानक झालेल्या स्वागताने अचंबित झाला आणि त्यांच्या आदर सत्काराने कंठ दाटून

आला. तो पाहुणा म्हणाला, मी या भागात नवीन आहे. मी माझ्या मित्राकडे आलो होतो; पण त्याच्या घरापाशी गेलो तर तिथे चौकशी केल्यावर मला समजले की तो दुसऱ्या गावी गेला आहे. आता या पावसाच्या रात्री मी खूपजणांकडे आसरा मागितला पण कुणीच मला आसरा दिला नाही. सगळ्यांनी मला हाकलून दिले. तुम्ही पहिली अशी व्यक्ती आहात ज्यांनी मला आसरा दिला आणि इतके आदरातिथ्य केले. यावर ईश्वरचंद्र विद्यासागर म्हणाले, “तुम्ही तर माझे अतिथी आहात. आणि आपल्या शास्त्रात तर अतिथीला देव मानले आहे. मी तर माझं फक्त कर्तव्य केलं आहे.” हे म्हणत असतानाच त्यांनी त्यांच्यासाठी गरम कपडे, जेवण आणि झोपायचीसुध्दा व्यवस्था करायला सुरुवात केली. पाहुण्याने गरमागरम जेवण केले व तो झोपी गेला. सकाळी जेव्हा तो परत निघाला तेव्हा ईश्वरचंद्र विद्यासागर त्याला म्हणाले, “अतिथी देवा! झोप कशी झाली?” त्यावेळी पाहुण्याने त्यांना मनोमन नमस्कार करत म्हटले, “खरं तर देव तुम्ही आहात, ज्याने सांवऱ्टवागळात माझ्यासारख्या अनोळखी माणसाला घरात घोऊन त्याचे एखाद्या जावळच्या माणसाप्रमाणे बडवास्त ठेवली. अशी देवमाणसं आज दुर्मिळ होत चालली आहेत. माझ्या संपूर्ण आयुष्यात मी हे तुमच्यासोबत

घालवलेले क्षण कधीच विसरणार नाही.” पंडित ईश्वरचंद्र विद्यासागर यांच्या अंतःकरणात प्रत्येक प्राणीमात्राबद्दल असलेली करुणा पाहून लोक त्यांना विद्यासागर ऐवजी करुणासागर असे म्हणत असत.

मित्रांनो, प्राणिमात्रावर दया करणे आणि शवक्य होईल इतकी मदत वरण्याची कर्तव्यपरायणता आपल्या प्रत्येकात असायला हवी. बाबाजींनी देखील सांगून ठेवलंय -

नर सेवा नारायण पूजा

बालकांसाठी आता इंटरनेटवर उपलब्ध आहे ज्ञान आणि मनोरंजनाचा खजिना!!

चला, Kids.nirankari.org वर

Spiritual Zone for kids

With the blessings of His Holiness Experience online spiritual learning with exciting and fun features highlights our mission's message. Visit regularly to watch tiny tots excelling in the spiritual journey.

kids.nirankari.org

- ① His Holiness Message
- ② Glimpses of Blessing
- ③ Message in colors
- ④ Poetry Fantasy
- ⑤ Wacky and True
- ⑥ Fun Games
- ⑦ Hansti Dunya
- ⑧ Kids Creation
- ⑨ Kids Activities
- ⑩ Jokes
- ⑪ Avtar Vani
- ⑫ Story Time

Share your talent in form of painting, poetry & story

सामान्य ज्ञान

- १) २८ फेब्रुवारी हा दिवस **राष्ट्रीय विज्ञान दिन** म्हणून कोणत्या शास्त्रज्ञाच्या संशोधना प्रित्यर्थ साजरा करण्यात येतो ?
 अ) डॉ. जगदीशचंद्र बोस   ब) होमी भाभा
 क) सी. व्ही. रमण   ड) ए.पी.जे. अब्दुल कलाम
- २) २७ फेब्रुवारी हा **मराठी दिन** कोणत्या साहित्यकाच्या जन्मदिनाप्रित्यर्थ साजरा केला जातो ?
 अ) कुसुमाग्रज   ब) गोविंदाग्रज   क) बालकवी   ड) केशवसुत
- ३) अधिकृत मान्यताप्राप्त भाषा किती आहेत ?
 अ) २३   ब) १५   क) २२   ड) २१
- ४) १ फेब्रुवारी २००३ रोजी कोणत्या यानाचा स्फोट होऊन भारताची पहिली अंतराळवीरांगना कल्पना चावला हिचा मृत्यू झाला ?
 अ) डिस्कवरी   ब) कोलंबिया   क) स्कायलॅब   ड) स्कायलार्क
- ५) भारतीय चित्रपटसृष्टीत मानाचा पुरस्कार कोणाच्या नावाने दिला जातो ?
 अ) व्ही. शांताराम   ब) मा. दीनानाथ   क) बालगंधर्व   ड) दादासाहेब फाळके
- ६) दक्षिण भारतातील दोडाबेट्टा हे सर्वोच्च शिखर कोणत्या राज्यात आहे ?
 अ) तामीळनाडू   ब) केरळ   क) कर्नाटक   ड) आंध्रप्रदेश
- ७) अग्नि या क्षेपणास्त्राची जमिनीवरून जमिनीवर मारा करण्याची क्षमता किती किलोमीटरची आहे ?
 अ) चार हजार   ब) दोन हजार   क) पाच हजार   ड) तीन हजार
- ८) कसोटी क्रिकेटमध्ये त्रिशतक करणारा दुसरा भारतीय क्रिकेटपटू कोण ?
 अ) वीरेंद्र सेहवाग   ब) करण नायर   क) विराट कोहली   ड) सचिन तेंडुलकर
- ९) १९ फेब्रुवारी १९५३ रोजी निरंकारी मिशनच्या कोणत्या ग्रंथाच्या लेखनाला प्रारंभ झाला ?
 अ) सदगुरु दी लोड   ब) देवदर्शन   क) अवतारवाणी   ड) युगपुरुष
- १०) अलीकडे भारतीय बनावटीच्या कोणत्या पाणबुडीचे जलावतरण झाले ?
 अ) संदेरी   ब) दुर्गा   क) अजिंक्य   ड) खांदेरी

उत्तरे इतरत्र

हसती दुनिया

धवलकांतीचा चमच्या

इं ग्रजीमध्ये युरेशियन स्पूनबिल असं नाव असणाऱ्या या पक्ष्याला बोलीभाषेत चमच्या अस म्हणतात. याची चोच चमच्यासारखी असते, म्हणूनच याला या नावाने संबोधलं जातं. हा एक सुंदर पाणपक्षी आहे. हा पक्षी भारतात सर्वत्र आढळतो. युरोप-आफ्रिकापासून जपानपर्यंत सर्वत्र याचं वास्तव्य दिसून येतं. हा स्थलांतर करणारा पक्षी असून, नोव्हेंबर ते एप्रिल या काळात भिगवण येथील नदीच्या क्षेत्रात हा हमखास आढळतो. याठिकाणी खूप संख्येने विविध पाणपक्षी हजेरी लावतात.

करकोच्यासारखा दिसणारा हा एक तुरेवाला-पांढराशुभ्र रंगाचा सुंदर पाणपक्षी. याची काळ्या रंगाची चोच लांब व टोकाशी पिवळ्या रंगाची आणि चमच्यासारखा आकार असलेली असते. साधारणत: ६० सेंटीमीटर आकार असलेला चमच्या दलदल, चिखल व उथळ जलाशयाच्या क्षेत्रात आढळतो. याचे पाय काळ्या रंगाचे व लांब असतात. उथळ पाण्यात तासन्तास उभं राहून अचूक नेम लावून भक्ष्य पकडण्यात हे तारबोज

असतात. याच्या लांब चोचीने हा पाणी ढवळून काढतो. यामुळे सैरावैरा पळणारे जलचर याला सहज पकडता येतात.

हवामानप्रमाणे हा पक्षी स्थलांतर करतो. थंडीच्या दिवसात कधीकधी नदीजवळ किंवा खाडीजवळसुध्दा हा नजरेस पडतो. हा समुहात राहणारा पक्षी असून, कायम थव्यात राहतो. छोट्या-मोठ्या थव्यांमध्ये हे पक्षी आढळतात. या पक्ष्याचा एका वर्षात एकच जोडीदार असतो. बारीक किडे, अळ्या, बेडूक, खेकडे, गोगलगाई, गांडूळ व छोटे मासे हे याचं मुख्य खाद्य आहे. याबरोबरच तो शेवाळ आणि पाणवनस्पतीदेखील खातो. या पक्ष्याचं घरटं पाणथळ जागेपासून वा जिथे अन्न मिळतं त्या जागेपासून साधारण १०-१५ किलोमीटर्च्या अंतरावर आढळतं. इतर पाणपक्ष्यांच्या वसाहतीतच याचं घरटं असतं.

जमिनीवर खोलगट जागी किंवा दगडात बारीक काड्या, काठ्या, फांद्या आणि पानं वापरून हे घरटं तयार करतात. घरटं तयार करण्यासाठी नर चमच्या सगळं साहित्य जमा करतो आणि मादी घरटं बनवते. जुलै ते नोव्हेंबर हा यांचा प्रजननकाळ असतो. या काळात मादी एका वेळी साधारण तीन पांढऱ्याशुभ्र रंगाची, त्यावर तपकिरी ठिपके असलेली अंडी घालते. नर व मादी दोघं मिळून अंडी उबवतात व पिल्लांचं संरक्षण व संगोपन करतात.

□ संग्राहक : अंकित जाधव

जिद्दायेंकर

कथा :

देव कुठे आहे ?

ए कदा आजोबा दिनूला ध्रुव बाळाची गोष्ट सांगत होते. दिनू विचार करू लागला, देवाला भेटण्यासाठी ध्रुवाला खूप लांब जंगलात जावं लागतं; मग आपल्याला देव कसा काय भेटणार? हा प्रश्न दिनूने आजोबांना विचारला. आजोबा म्हणाले, “दिनू बाळा, देव सर्व ठिकाणी आहे. म्हणजे तो तुझ्यात, माझ्यात सर्वांमध्ये

आहे. फक्त तो पाहता यायला हवा.” दिनूला आजोबांचं बोलणं नीटसं कळलं नाही; पण देव सर्व ठिकाणी आहे, सर्वांमध्ये आहे, हे मात्र त्याच्या चांगलं लक्षात राहिलं.

दुसऱ्या दिवशी तो शाळेत गेला. त्याने मित्रांना विचारले, जंगल कसे असते? मित्रांकडून त्याला कळले की, जंगलात खूप

उंच-उंच झाडं असतात. जंगल गावापासून दूर असतं. दुसऱ्या दिवशी जंगलात जाण्याचा त्याने निश्चय केला. पण घरी सांगायचं काय? जंगलात जाते म्हटल्यावर परवानगी मिळणार नाही. रविवारी मित्रांबरोबर सहलीला जातो असे सांगून दिनू घरातून निघाला. आईने त्याला भाजी-पोळी, फराळाचे पदार्थ, चॉकलेट, पाण्याची बाटली अशी सारी तयारी करून दिली होती. दिनू चालत-चालत बन्याच अंतरावर आला. गावाबाहेर त्याला एक उद्यान लागले. त्या उद्यानात उंच-उंच झाडं होती. त्याला वाटले हेच जंगल असावे. तो त्या उद्यानात एका झाडाखाली बसला. तेवढ्यात तेथे एक म्हातारी स्त्री आली. ती खूप थकलेली आणि उपाशी होती. एका झाडाखाली बसून ती शिळ्या भाकरीचे सुके तुकडे खाऊ लागली. ते पाहून दिनूला तिची दया आली. त्याने आपल्या डब्यातील भाजी-पोळी तिला दिली. ती भाजी-पोळी खाताना तिच्या चेहन्यावर प्रसन्नता जाणवत होती; जणू पहिल्यांदाच ती एवढं चविष्ट जेवण जेवत होती. दिनूला खूप खूप आशीर्वाद देत ती आपलं गाठोडं घेऊन पुढे निघाली.

दिनू पुन्हा झाडाखाली जाऊन बसला. दुपार झाली होती. सूर्य डोक्यावर आला होता. अशा उन्हात दिनूच्याच वयाची काही मुलं खांद्यावर मोऱ्हुं गोणपाट घेऊन प्लास्टीकच्या बाटल्या गोळा करत आली. त्यांच्या पायात चपलाही नव्हत्या. उन्हातान्हात कचन्यातील भंगार वस्तू गोळा करून विकणारी ती मुलं पाहून दिनूला फार

वाईट वाटलं. तो म्हणाला, मित्रांनो! इकडे या. त्याने त्या मुलांना आपल्याकडचे फराळाचे पदार्थ, चॉकलेट्स दिले. मुले आनंदली. त्यांच्याशी दिनूने गप्पा मारल्या, तेव्हा त्याला कळले की ती मुलं शाळेत जात नाहीत. दिवसभर भंगार वेचून पैसे मिळवतात. दिनूने त्यांना छान छान गोष्टी सांगितल्या. शाळेच्या गमती-जमती सांगितल्या. मुले खूप खुश झाली. पुढच्या रविवारी आपण पुन्हा भेटू असे म्हणून दिनूने त्यांचा निरोप घेतला आणि तो घरी परतला.

आईने विचारले, बाळ! कशी झाली सहल? दिनू म्हणाला, “छान झाली. आज मला खूप खूप आनंद झाला आहे.” असे म्हणत दिनू धावतच आजोबांच्या खोलीत गेला आणि आजोबांना म्हणाला, “आजोबा, आजोबा आज मला जंगलात देव भेटला. तुम्ही म्हणता ना, देव सगळ्यांमध्ये असतो, तो प्रसन्न झाला की आशीर्वाद देतो. असे म्हणत दिनूने सारी हकीकत आजोबांना सांगितली.”

आजोबांनी दिनूला प्रेमाने आपल्या कुशीत घेत थोपटले.

□□□

उद्योगाने सर्व काही साध्य होते
केवळ नशिबावर हवाला ठेवून
स्वरथ बसू नये.

- वि.स.खांडेकर

चित्र काढा आणि रँग भरा

सामाजिक उत्तरे

- १) क
- २) अ
- ३) क
- ४) ब
- ५) ड
- ६) अ
- ७) क
- ८) ब
- ९) क
- १०) ड

१३

८८

की

डे

१५९

त्रि		हि		प्र	ति	भा
गु	ज	रा	त			र
ण		कू		मा	हु	त
	ह	ड	स	न		र
इ				व	र	ल
जि	जा	बा	ई		वि	
प्त		वी			वा	घ
	जै	स	ल	मे	र	

॥ तूही निखंकार ॥

ना चिंता ही, ना भय ही...

केवल “सद्गुरु माता सविंदर हुरदेवजी महाराज” की जय ही....!

सर्वासाठी... सर्वकाही...
एकाच ठिकाणी...

शंकरराव जाधव
मुखी, वाई तातुका

लग्न बरत्याची
खास सोय !

अविनाश शंकरराव जाधव
प्रचारक, सातारा झोन

मनपंसत साड्या | सुटींग-शर्टींग | ड्रेस मटेरियल
चिल्ड्रन्स वेअर | मेन्स् वेअर | होजिअरी विभाग | मॉचिंग सेंटर

सद्गुरु की निगाहे करम एक अगर पड जाये,
मुककदर फिरसे लिखने को खुदा मजबूर हो जाये...

१९९, हरिहरेश्वर प्रतिक, आय.डी.बी.आय.बैंक शेजारी, ब्राह्मणशाही, वाई (जि.सातारा)

फोन नं. : 9766727262

RNI No. MAH/MAR/2004/15105
Postal Regd. No. MCE/78/2016-2018
WPP Licence No. MR/TECH/WPP-164/East/2017
Publishing date on 1st of every month
Posted at Mumbai Patrika Channel Sorting Office,
Mumbai-400001 on dated 1st of every month

॥ एक तू ही निरंकार ॥

जनार्दन एच. पाटील
इोनल प्रमुख-नाशिक क्षेत्र

कार्यालय : (०२५०) २५२७३२० / २५२७७४६

वेबसाईट : www.vijayaengineeringworks.com

ई-मेल : rajindustries2010@yahoo.in

janardanpatil6500@gmail.com

मे. विजया इंजिनिअरिंग वर्क्स

मॅन्यु : स्पेशलिस्ट प्लास्टिक इंजेक्शन मोल्ड
(घेर ओरम टाईप डाईज)

मे. राज इंडस्ट्रीज

मॅन्यु : फार्मास्युटिकल्स कॅप्स (कोलॅप्सीबल आणि लॅमी ट्युब)
आणि पेस्टीसाईड पॅकेजिंग

दाबाजी इंडस्ट्रीज

बन रुम किचन, दूरुम किचन फ्लॅट आणि दुकानाचे
गाळे तसेच इंडस्ट्रीयल गाळे उपलब्ध

गाळा नं. १, ४, ६-८ महावीर इंडस्ट्रीयल इस्टेट, नारोंगी फाटा,
विरार (पूर्व), ता. वसई, जिल्हा - ठाणे. पिन ४०१३०३. (महाराष्ट्र)

धन निरंकार !

जनार्दन हा. पाटील
राकेश ज. पाटील